Масс а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 6 ЯНВАРЬ, 1987 ШУ. ★ № 3 (7350). ★ Мах 3 кеп.

КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА

Кlира дала доал керда, шийтталагlча пятилетка шоллагlча шера. Парте XXVII съезда решенеш толаме кхоачашъяра, Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара даха ма доагтlара накъадахара яхье баьннача Нохч - Гlалгlайчен къахьегамхоша хьнаре дlадоладаьд из. Мехкдаьттахой а хьайбаш леладераш а, машинаш ераш а химикаш а, механизатораш а гlишлошъераш а керда коталонаш яхарца белгалдаьккхад цун хlара ди. Хlаьта из кхыча тайпара хила йиш йолаш а дац! Хlана аьлча, кхоачашде дезараш lалаьмате бехктокхаме декхараш да, экономика а культура а дегlайоалаеча керда лакхаленаш яха еза.

Уж доккхий де лерхlараш кхоачашдеча беркате лер йитар чакхдаьннача шеро. Шоай дулхах-цlийх дола хlама санна тlанийцар дукхача коллективаша, итташ эзараш болча болхлоша а ахархоша а болх эргабаккхара, дlахьалхашкахьа ухилга сихдара, массанахьа порядок а дисциплина а чlоагlъяра, производствана интенсификаци яра, lилма-техническ прогресс сихъяра, цун ларда тlа продукци дикагlа хилийтара, материалий, бийдала кхом бара уйла тlайохнийташ йолча парте съезда, цул тlехьагlа хиннача КПСС Центральни Комитета Пленумий решенеш. Масала, республика промышленность ханал хьалха лоархlайир шийтталагlча пятилетка хьалхарча шера заданех. Планал совгlа маьхалъяьккхар йиитта миллион сома маьха продукци. Цох 80 процент гаргга яр къахьегама овсарле лакхъяра чотагlа яьккха я. Цхьайолча участкашта, цехашта, производствашта комплексни механизацин автоматизацин яьй, арахеца доладаьд продукце керда тайпаш. Къахьегамен производственнии дисциплина чlоагlъярах духхьал дlадахача шера ходаьд пхи эзар тонн металл, дукха электроэнерги, доагор, балха ха кхое аьттув баьннаб.

Соахка белгтала толамаш даьхад республика агропрмышленни комплекса къахьегамхоша. Диазза кlезигденнад зе деш дола боахамаш. Дулх, шура, тха, коартолаш, фуаш, кхыйола а юртбоахама продукци йохкара планех а социалистически декхарех а лоархlадаьд дукха боахамаш, районаш. Из де вlаштlехьдаьннад интенсивни технологеш, бригадни а дезала а подряд юкъекхувларах, лаьтта леладара культура лакхъярах.

Из иштта дале а, цхьайолча министерствашен ведомствашен, предприятеша, колхозаша, совхозаша, партийни организацеша соахка йоагтlаш йола йоакхо янзар пачхаьалкхен дисциплина лакхъяра, экономикана доал дара формаш а методаш а эргаяхара, таронех дикагlча тайпара пайда эцара. Цудухьа дуккхача коллективаша боаррамагlа болх баьбац, заданеш кхоачаш ца еш йитай. Цунна тешал деш да ер хlама: республикерча хlара йиъ-лагlча предприяте телхаю договорни дисциплина. Къахьегама овсарле лакхъяра заданех лоархlаяьяц пхийтта предприяти. Из бахьанце хьа ца йоаккхаш йисай 35 миллион сома маьха гаргга продукци, потребителашка дlакхачаяц дукха цемент, кирпишкаш, хьун материалаш, аьшкабетонни конструкцеш, кога гlирс, кхыдар. Производствени мощносташ караерзаеча а царех пайда эцача а дукха кхачамбоацараш хилар машиностроене, гlишлон материалаш арахецача, мехкдаьттен гази чакхйоахача промышленносте, кхычахьа.

Къаьстта уйла яйташ а дlахо ла йиш йоацаш а хlама да яйгача, моттигерча, кхачан а маькх еча а промышленноста, гlишлон индустре, кхыча доакъой дуккхача предприятеша во продукци арахецаш хилар. Из бахьанце ши миллион сом гаргга зе хиннад республика промышленноста.

Халахете а, белгалдаккханза даргдац юрта боахаме хьахиннача низ болча производственни потенциалах кхоачам боллаш пайда ца эцаш хилар. Во хьувкъаю дlайийна хlамаш, хьайбай продуктивность лоха я, хий дехкача лаьтташ тlара да йиш яр чудахьац. Цудухьа эсала я доакъара база. Из lаткъ хьайбай продукци йохкара заданеш кхоачашъяра.

Цу тайпара хlама нийслу агропрома предприятей кулгалхоша, партийни а профсоюзни а организацеша, специалисташа балха тlа эргалонаш елга, социальни дегlаахара планаш кхоачашъелга, наха эша производственно - бытовой хьалаш хулийтилга тесса леладарах, кхыдола цlенхаштта гlалаташ дувлийтарах.

Республика экономика а культура а дегlайоалаеча соахка нийсденна уж кхоачамбоацараш цlендаь дlадахара, укх шера хlара предприяте, колхозе, совхозе, организаце а учреждене а къахьегачар бехктокхам айбара, дисциплина а порядок а чlоагlъяра, брак ерашта, малара тlехьабаьннараштта, аьннар аьннача доацачарна никъ бехкара а уж шоай метта дlаоттабара а оарцагlйовла еза партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, парте райкомаш, министерствай а ведомствай а кулгалхой. Цу лоархlамеча гlулакха юстара латта бокъо яц вайх цхьанне. «Хьакимаша хьалхадаьккхар дича ваьннав со» аьнна хета, халача дукъах саг къехка йиш йолаш яц вай зама. Шийна ховра уллуврчоа цо дlа ца хьехе, харц ваьннар юха ца тохе, лоацца аьлча, массе хlаман бала кхоачаш из ца хуле — хеттача тайпара чакхдоаккхалургдац эргалонаш елга, мохк дlахьалхашкахьа ахар сихделга. Хlаране граждански позицех, ала доагlар духхьал дlааларах, критика а са окритика а «герз», пайда эца а ховш леладарах, тийша да укх шера тlанийца доккхий декхараш толаме кхоачашделга, мехка экономически а оборонии а низ чlоагlбелга, хlара дезала вахара хьал тоаделга.

Советски халкъа керда шу даьккъала дувцаш кхайкарал деш КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева аьлар:

«Кlоаргга хувцамаш дара наькъа тlа даьннад вай. Из вай воаш хержар да. Хlанз а тlехь цхьаццанахьа хоалуш да гlулакх меттахьа ца доалаши бебашха ца хеташи леладелга, цхьабараш дог доахаш ба деррига юха а къаьнача харша даргхиларга, цхьабакъда, эргалонаш яра наькъагlа советски общество йодаш хилар, цо соцадергдац. Цхьаккха тайпа мело елга нийсдалийта йиш яц вай. Инициативен бехктокхами, критикен даьр довзийтилген, демократии дисциплинен — из я вай политически а нравственни а позици, социалистически строй дегlаккхувлара йола эффективни средстваш».

Яхьа дневник

Лаьрхlар кхоачашду

Шоаш дlадахача шера тlанийца декхараш толамца кхоачашдара шоай хьинари низи кхо ца беш къахьийгар Карабулакски химически реагентий завода болхлоша. Керда техникен дикагlйола технологин балха юкъе а кхувлаш, овлангара денз эргабаьккха тоабир цар шоай болх, хьалхалаттарий пыт шерра юкъе а кхувлаш, хьаькъалца вlаштlехьъяьккхаяр социалистически яхь.

Производства эффективность лакхъяра тlагlертта къовсам лоаттабаьча завода болхлоша къахьегама овсарле лакхъяра шера задани 101,8 процент кхоачашйир. Духхьал из лакхъяра чотагlа хьайир планал совгlа ара мел хийца товарни продукци. Арахецача продукцега дlабода мах лохбарах соахка кходир предприятена 203 эзар сом. Планал совгlа продукци маьхалъяккхарах, кхом барен хьурмат дарен режим чlоагlъярах заданел совгlа 243 эзар сом пайда бир пачхаьалкхенна.

Къаьстта дика къа а хьегаш, социалистически яхье даим хьалха латташ хиларца белгалъяьнна я Семенихин Валерий Александрович керте латтача «А» яхача смена коллектив. Хlаьта болхлошта юкъе хьалха латт воккхагlвола аппаратчик Норев Юрий, слесарь Федянин Сергей, насосни установкай машинист Кострикин Георгий, кхыбараш.

Деша дай бац

Доккхий социалистически декхараш тlанийцадар шийтталагlча пятилетка хьалхарча шера Нохч-Гlалгlай цементни завода болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гlулакхерча наха. Из шу чакхдаьннад. Долче, мишта кхоачашдаьд цар шоаш тlанийца хинна декхараш? Соахка баьча балха итогаша хьахьокхачох шоай деша дай ца хиларал совгlа, цар кхоачашъяьяц дерригача технико - экономически хьокхамий шера план а. Тайп-тайпара продукци маьхалъяккхара шера план 77,3 процент мара кхоачаш а ца еш, тlадиса пачхаьалкхен декхар пхиъ ахи миллион сома маьха хилар. Хlаьта шера керте ара ца хецаш йисай 7 миллион сома маьха товарни продукции ши миллиони 200 эзари сом мах бола нормативно-цlена продукции.

Оттабаьча боарамал дукха лохагlа я къахьегама овсарле. Арахецача продукцега дlабода мах нормал тlеххиларах предприятена итташ эзараш сомаш зе даьд.

Предприятерча цехех цхьаккха яц тlанийцача декхарех меттел, дlадахача шера планах а лоархlаяь йола коллектив.

Дукха паччахьалкхен декхар тlа а дуеаш, дlадоладаьд цар шийтталагlча пятилетка шоллагlа шу.

ОВСАРЕГlА КЪАХЬЕГАРГДА

1987 шера Назрановски трикотажни фабрика коллективо тlанийца социалистически декхараш.

КПСС XXVII съезда решенеш кхоачаш а еш, шийтталагlча пятилетка хьалхарча шера плани тlанийца декхараши ханал хьалха кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаьча Назрановски трикотажни фабрика болхлоша рапорт делар деррига-ча технико - экономически хьокхамий дlадахача шера планах шоаш ханал хьалха лоархlабарах. Тlехкхоачашйир къахьегама овсарле лакхъярей паччахьалкхенна пайда барен задани.

Парте XXVII съезда решенешта хоадамболаш долча гlулакхашца жоп а луш, Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача денга — пятилетка шин шера задани кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаьча фабрика болхлоша 1987 шера тlанийцад укх тайпара социалистически декхараш:

— шера планагlа лаьрхlачул совгlа 60 эзар сома маьха продукци маьхалъяккха;

— къахьегама овсарле планал совгlа 2 процент лакхъе;

— арахецача продукцега дlабода мах 0,5 процент лохбе;

— керда пхийтта тайпара йола изделеш кара а ерзаяь, арахеца йолае;

— дерригача арахецача продукцех кхо процентага кхаччалца яр тоаяь продукци хилийта;

— шовзткъа эзар сома маьха комплексни механизаци производствана юкъейоалае;

— керда техникен дикагlйола технологии балха юкъейоалаяра чотагlа керттерчен гlонна йолчен производствера 40 саг кхычахьа балха ваха йиш йолаш мукъавалийта;

— пхенкел кlезигагlа йоаца рационализаторски предложени производствана юкъейоалае, цар паччахьалкхенна беш бола пайда 40 эзар сом хилийта;

— оттаьча нормел тlех 150 гигакалори йlовхала энерги, 15 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, кхо тонн кlадаш кходе;

— ялх бlаь болхлочун квалификаци лакхъе;

— дикагlйолча сортагlа арахеца продукци 0,3 процент дукхагlа хилийта;

— ассортиментагlа поставкаш яра дола договорни декхараш 100 процент кхоачашде.

Социалистически декхараш дийца а дийца, тlанийцад фабрика болхлой, инженерно-технически болхлой, гlулакхерча наьха юкъарча собране.

КХОМ БЕ, ЛОРАДЕ, ЛАРХlА

Массанех тийша да

Укх тlеххьарча шерашка «Грознефтеоргсинтез» объединене халонаш нийслу паччахьалкхен планаш кхоачашъеча. Шеко йоаццаш да керттерча даькъе цунна новкъарле ер мехкдаьттен мехкдаьтта продукташи дукха зехьа йовш хилар долга. Цу проблемахи из дlаяккхарахи дувцаш я тха штате воацача корреспондента З. Аюбова цу объединене производственни отдела начальникагара В. И. Асламовгара ийца интервью.

— **Борис Иннокентьевич, дlадахача шера мел мехкдаьттен мехкдаьтта продукташи зехьа яйнай паччахьалкхенга дlа ца кхоачаш. Хьона хетачох, малагlа бахьанаш да цун?**

— Соахка 10 бетта 2,8 процент мехкдаьттен мехкдаьтта продукташи зехьа яйнай. Хlаьта цох хул 86 эзари 412 тонн. Вайна гучча тайпара зlамига цифра яц из, дукха рузкъа дов бlаргашта гуш пайда ца эцаш. Кхом белга къаьстта во латт В. И. Ленинеи А. Шериповеи цlерагlча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводашна.

Хlаьта кхоачамбоацараш хьахулийтача бахьанех лаьца дувцаш хилча уж дуккха а да. Керттерчарех да резервуарий технически хьал во долга. Ерригачарех 149 тахапарча дийнахьа капитальни ремонт е езаш я. Къаьстта во латт из гlулакх производственно - товарни конторе. Цига ремонт е езаш 59 резервуар я. Кхы дикагlа хьал дац кхыча предприятешка а.

Мехкдаьттеи мехкдаьтта продукташи пайда ца эцаш зехьа йовра долча лоархlамеча кхоачамбоацарех да дуккхача подразделенешкара насосни боахамаш, конденсатораш - холодильникаш, дуккха установкаш технически даькъе во хилар.

Н. Анисимовеи В. И. Ленинен цlерагlча мехкдаьтта чакхдоахача заводашка болх беш йола газомотокомпрессораш, каталически крекингаш, термически крекингаш тишъенна во болх беш я.

Ший тайпара кхоачамбоацарий фактораш - балха юкъекхувл энергосистемен, КНП-а автоматика приборашен лерттlа болх ца барои, нах дукха балхара дlабувларои.

Мехкдаьттен мехкдаьтта продукташи дукха зехьа йовш хилара lаткъ мехкдаьттапроводаш тишъенна хилар а. 140 километр дlоахал дола проводаш 20—25 шу хьалха денз лаьттагlа ехка хиларах каст-каста йохаш хьовзам бу.

Хаттар: — Хетаргахьа объединене кулгалхоша гlулакх бокъалгахьа даккхара цхьацца хlамаш белгалдаьха хила мег. lа дувцилга ловра этта хьал тоадара де лаьрхlачох?

Жоп: Кхоачамбоацараш белгалдахарах доалаш мичад гlулакх. Из кхета а деш, объединене кулгалхоша дукха а организационни - технически мероприятеш белгалъю хlара шера, царех дукха яраш чакх а йоах. 1986 шера лаьрхlа хиннача 57 мероприятех ерригаш а балха юкъейоалаяьй, цу гlулакхашка дlадахийта ахча цхьа миллион сом совгlа да. Хlаьта цхьайтталагlча пятилетка шерашка дlадахийтар 6 миллион сом да.

Организационно - технически гlулакхаш чакхдахарах 29 резервуар понтонашта тlаоттаяьй, 22 резервуар тlа мехкдаьтта продукташ тlехъухаргйоацаш тlагlолла лела ногlараш даьхкад. 4 барометрически конденсатораш кердачарца хийцай. Иштта вlашагlъеллай феца шелъеш йола 182 аппарат. Объединене предприятешка болх беш я 29 мехкдаьтта хьалувцаш йола приспособленеш.

Резервуарашкара мехкдаьтта боарам меллаб хара эстакада тlа мехкдаьтта чудоттача хана тlахьожам лоаттабеш йола дистанционни сигнализаци юкъейоалаяьй оаха укх шера. Иштта, Гурьевера хьаухаш йола вакуумни дистилат lанара гlонца дlоахдергдола канализационни системана проект оттаяьй.

Аз белгалдаьккха ма хиллара, объединене дукхагlа йола трубопроводаш лаьттан кlал гlолла йолхаш я. Дlадахача шерашка коммуникацех 145 километр яраш лаьттан кlалхара хьалъяьхай. Хlаьта укх шера — 14,2 километр хьалйоахаргья. Мехкдаьттен мехкдаьтта продукташи кlезигагlа йовргйола гlулакх дара чlоагlа лоархlаме хlама да уж хьаухача станцешка «Турбокволт» яха счетчикаш оттаяр. Цар тlахьожам лоаттабу бийдал ца йойтара.

Хаттар: Кхом бара перспективаш йий шун? Хьона хетачох цу даькъе лоархlамегlа дар фуд?

Жоп: Мехкдаьтта продукташ феца шелъеш йола аппараташ юкъейоалаелга дlахо а де лерхl оаха. Еррига а трубопроводаш лаьттан кlалхар хьалйоахаргья, уж кердачарца хувца а хувцаш. Кхом беча чlоагlа беркат даргда производственно - товарни конторе резервуараш цlенъяра лаьрхlача участкана механизаци юкъейоалайнча.

Кердайоаккхаргья физически а моральни а тишъенна оборудовани: насосаш, компрессораш. Дика новкъостал дергда мехкдаьтта продукташта транспортировка еча хана инструкцеша дlадехарашка хьежжа планировани яра а.

ТАСС ФОТО

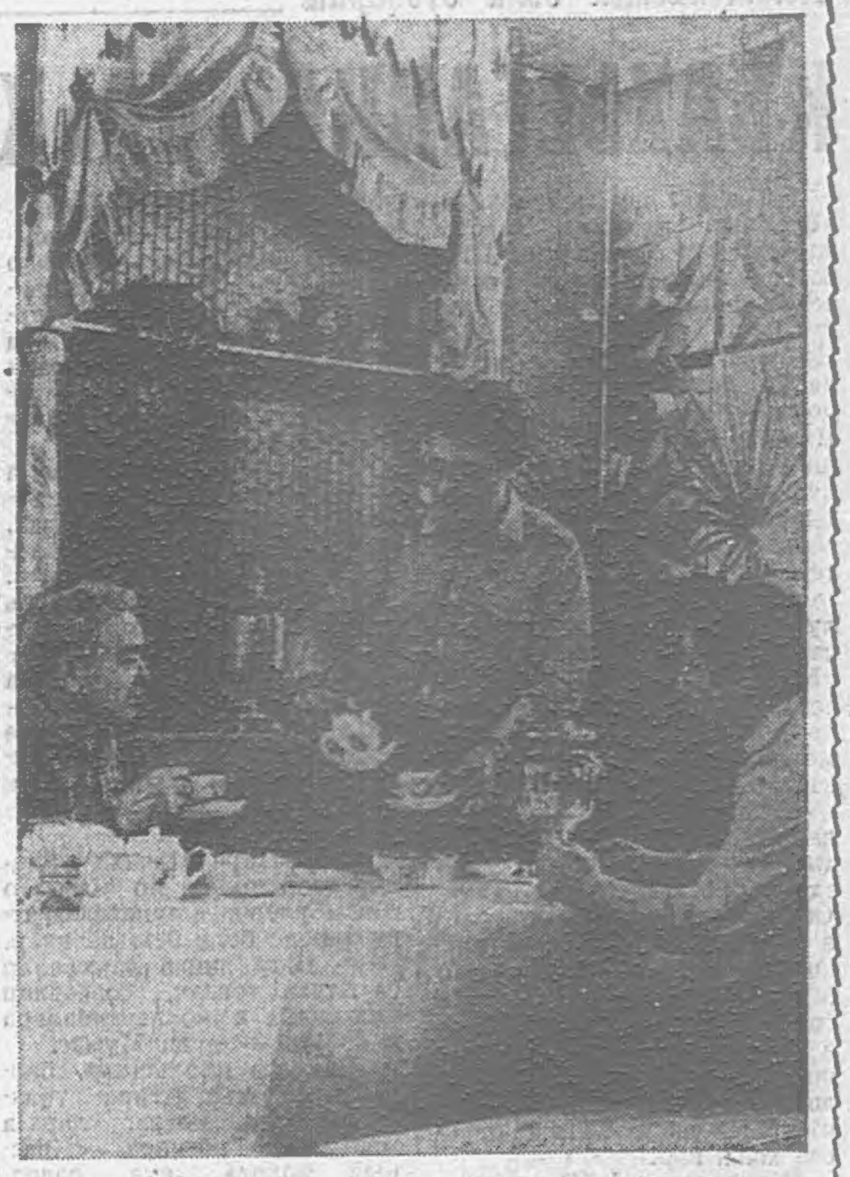

ТЕРКАМА ЮКЪМОТТИГЕ — БАЛХА САГ

ЛЕНИНГРАД. Профсоюзий хургйолча съезда доккхий къахьегама толамаш даьха накъаяха гlерташ В. И. Ленина цlерагlча «Невский завод» яхача производственни объединене коллективо дакъа лоац яьржача социалистически яхьа юкъе. Хан-ханнахьа итогащ ю машинашъерий къахьегама яхьа. Бухсоццаш хьахиннар дистаро йиш хулийт къахьегама дикагlйола приемаш юкъейоалае. Профкомо юкъарчалдоаццаш дакъа а лоацаш предприяте цехашка госприемкага кийчбала болабеннаб, балха шин а кхаь а сменага бовлаш латт ,болх бара юкъейоалаю числовой програмаш, устройстваш йола балха овсарле йоккха йола станокаши роботизированни комплексаши.

Профсоюзни активисташа къаьстта теркам тlабохийт къахьегача коллективе дика микроклимати машинашъерашта йоккха къахьегама овсарле йола хьалаши хьахилийтара. Шоллагlчеи кхоалагlчеи сменашка болх беча наха предприяте бlайха кхача вlаштlехьбаьккхаб. Цехашка я унахцlено тоаеш йола саунашцара комплексаш, душевой кабинаши салаlара цlеноши.

СУРТА ТlА: профкома инициативагlа объединене инструментальни цеха унахцlено тоаяра комплекса салоlа цlа.

С. СМОЛЬСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

УКРАИНСКИ ЖЕНЬШЕНЬ

УКРАИНСКИ ССР. Города Винница ботанически беша хьалкхебаьча «вахара овлан» хьалхара парти фармацевтически фабрикашка дlаяхийтай. Ботанически беша сотрудникий толам йlаьххача хана тlагlертта къахьегаш хьахиннар да, lилманхоша цхьан хlамана тlаберзабаь беча балха хьокхам ба. Ховш да из буп меллашха дегlайоагlаш йолга. lалама хьалашка дукхагlча даькъе хьа ца хулаш дlайоал из. «Вахара овлан» теттара мухане оамал теркал а яь, lилманхошта мегар тайге долчул дикагlдола хьалаш цу экзотически бочача баьца хьахийлийта. Цунна эггара дикагlа хургдола лаьтта кийчдир, магнитни полеца тоадир цун дlадув фу, женьшена къона зlийргаш. Из бахьан долаш шозза сихагlа дегlайоагlа буц, къона зlийргаш чlоагlлу, лазарашта чlоагlа духьала а овтт.

ВорхI шу да ботанически беша директор Иван Вансавич Глазков керте латтача группас из лоархlаме гlулакх ду. Дарбанеча овлан плантацеш хlара шера шерлу — хlанз цу овлан 70 эзар буц я тайп-тайпара ха йолаш. Ботанически беша lилманхоша чlоагlа новкъостал ду женьшень кхееча тайп - тайпарча организацештен цхьацца болча нахаи. Цар новкъостал а деш республике иттанел совгlа питомник йиллай.

СУРТА ТlА: ботанически беша директор И. С. Глазкови агроном В. С. Войтишенкоя женьшена гlи кхаьчадий хьожаш ба.

А. ГОРДИЕВИЧА сурт.
ТАСС фотохроника.

● БlАЬСТАННА—ЛЕРТТlА КИЙЧО

МИШТАД ФУ?

Укх деношка тха къамаьл хилар Назрановски района госсеминспекце начальникаца Фисенко Наталья Павловнайца.

Эггара хьалха тхона дагалаттар бlаьстан юхье дlаювча культурай фу да: кенеи горохеи. Ерригача района уж эш 450 тонн. Царех хlанз йолаш я 386 тонн. 248 тонн II класс йолаш я, 130 тонн — III класс, — аьлар цо.

— Дика дий долаш дар?

— Дац. Тха совхозашка вlалла вlаштlехьдалац цу культурай фу цхьоалагlча классагlа хилийта. Кхаш оасар тlадолаш хул, къаьстта кlалхьаш. Шоллагlча класса фу-м кlезиг-дукха товш а да. Бакъда, кхоалагlча классах дар дlадийча во хул хьатlаьнна баьцаш а.

Кхыйолча культурий фу мишта lалашдаьд совхозашка?

ИНТЕРВЬЮ

— Хьажкlий фу lалашдара гlулакх во хилац тха цхьаккха шера. Во дац укх шера а. Расчеташка хьежача района боахамашта эшача 430 тоннах 130 тонн тоъаш деце а сагота хила дезаш хlама дац, хlана аьлча централизованни хьисапе хьадайт тхона хьажкlий фу.

Къаьстта во лел боахамашка люцерна а кхыча баьций а фу lалашдара гlулакх. Масала люцерна фу ерригача районе 7 тонн мара дац. Эшар 20 тонн я.

Цхьаккха совхоз йий районе ерригача культурай фу lалашдаь?

— «40 лет Октября» яха совхоз я из ала мегаргда. Шоаш кхее мел лерхlача культурай фу ший ханнахьа кийчдаь, цlендаь, хила дезача кондицега дlатlа а кхачийтад. Иштта кийча я «Экажевский» совхоз а. Из вай дийша 7 тонн люцерна ги а деррига цига да. Кхы совхоз яц из долаш. «Назрановский» совхозе тоъац 118 тонн хьажкlийи 30 тонн кенеи фу. Совхоз-техникуме тоъац 28 тонн хьажкlийи 20 тонн горохеи дар.

— «Маяк» яха совхоз хlана хьоаяц la?

— Цецдоах тхо цигарча кулгалхоша, специалисташа. Дlахаьттача царел саготагlа хьувзаш нах хилац. Цаl дlаде фу лаха Моздоке вахе хул, шоллагlвар Нальчике, вож Беслане... Бакъда, бlаьсти яьлча яьсса хул складаш, lоара а хьаллара деха а дехаш, шоашта хьаденна фу дlадув, цун дикалга-волга ца хьожаш. Укх шера а хила мегаш да из иштта. — складаш яьсса я. Дlахаттал: хlанад яр иштта? «Кхоана lоара машинаш йоагlаргья фу дахьаш, ломма цигара йоагlаргья». Из жоп хозаргда шоана...

— Хьалха, сона дагадоагlача хана, эггара дукхагlа дале а цхьа-ши сорт мара хилацар дlадувш дола хьажкlий фу. Тайп-тайпара сорташ дукхагlа хилча лакхагlа хулий хьажкlий хьувкъам?

— Чlоагlа нийса оттадаь хаттар да из. Цу хьакъехьа укхаза боаллар боккха кегар ба. Мехка дуккхача моттигашкара а, кхыча паччахьалкхенашкара а тайп-тайпарча хьажкlий фу доагlа тха районе 13 — 14 сортага дlакхоачаш. Дукха моттигаш нийслу беса а уж къоаста ца луш, малагlча лаьтта кхедаьд хара · каьхат доацаш. Кхы де хlама а доацаш, агрономаша вlашагlа эдийя, дlадув. Цудухьа хул тха кхашкара хьажкlаш цаlаш лоха, вожаш лакха, цаlаш сийна гlадам долаш, вожаш бос бахе.

Дика дар нагахьа санна Кодзоев Бахьаудина мо уж сорташ къестадоре. Дlадув фу-м чlоагlа уйла-теркам тlабахийта харжа ма дезий, гибридаш я яхаш сихагlа дlаде а ца гlерташ.

— Ялата фу чlоагlа боча леладе дезаш ма дий. la доаккхаш из талхаргдоацаш, цун дикал йовргйоацаш фу ду совхозашка?

— Фуна лаьрхlа ялат ца талхийтара къаьстта дика йоакхо ю «40 лет Октября» яхачен «Назрановскийи» совхозашка. Кхыча боахамашка эсала ду уж балхаш.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкор.

Коммунистех дола дувцараш

КЪАХЬЕГАМЦА ДАЬККХА СИЙ

Ткъаь итт шу гаргга ха я «Красный молот» завода электроцеха энергетик Шабазов Асхьаба Мума сона вовза. КIезига хиннадац са цуьнцара вIашагIкхетараш. Цо болх беча заводе а, городе а, туристически группаца доазол дехьа даха долаш а. Цхьабакъда, цIаккха а яйнаяц цунах йола дика уйлаш хувцалуш йола моттиг. Фуд Шабазовх дола керттера дар, сенца тIаоз цо шийна наьха теркам?!

Лоацца аьлча, иштта жоп лургдар аз цу хаттарашта: эздел, сабар, безаме хилар, кIаьда къамаьл, хIамах дика сакхеташ а гIулакхаца а хилар, дикачун зембаккха а мегаргдоацар дIататта хьаькъал а кхетам а хилар.

Цхьа шуи ах шуи хьалха дар из Германски Демократически Республике дахадар тхо туристически группаца. Оаха новкъа а доазол дехьа а даьккхача барайтта дийнахьа сона кIоаргагIа яйзар Мумий хоза оамалаш. Массаза ше волчча бесса безаме а гIулакхаца а вар из, эшачоа гIо-новкъостал де кийча вар. Группацарча наьха барт чIоагIбе, уж шоайла вIашказа ховш вар.

Галле яхача ГДР окружной городерча йоккхача, пхийтта эзар болхло волча металлургически заводе хилар тхо дикагIа болча болхлошца вIашагIкхийтта. Мумий дукха а дувца хIамаш хилар шоай заводах а цун коллективах а лаьца. Фусамдаьй теркам чIоагIа тIаозаш дар «Красный молот» заводе ткъаьи итт гаргга тайп-тайпарча къамий викалаш хилар. Шоайла дIа-юха бIара а хьежаш, шоашта из тамашийна хилар хьагойтар фусамдаьша...

Шийн бера ханара вахар дика дагадоагIа ШуйтIа ваь а хьалкхийна а волча Мумийна Октябра маьлха зIанараша сийрдаяьхача лоаман юрташка кIезига дацар де хIамаш. Къизача, ширача, баьдеча замаша юхедитача зуламеча хIамашца къовсам лоаттабарал совгIа, лаьрхIа деррига низ-хьинар ураоттадаь къахьега дезар керда, дукхача бIаьшерашка наха сатийса ираз дола вахар хьалдара.

Керда вахар хьалдар духьа лоаттабеча къовсама юкъе хьинаре дакъа лоацаш хиннав эзари нийс бIаьн ткъаьи цхьайтталагIча шера денз ленински большевистски парте членалла дIайийца Мумий да Асхьаб. ЗIамига волча хана денз шийн даь тешшаме гIонча а волаш хьавенав воI.

— Школе деша ахарцен ловзарцен доазув хадаш дацар лоаман юртара вахар,— дувц Мумас. — МассагIа хулар де дезаш коа-карта а арахьа а. Къаьстта дукхагIа новкъостал дора оаха цIен кхуврч лорабеш а атта доаца дукъ дIахьош а йолча тхоай нанна Сажийна.

Денал а, хьинар а, къонахчал а яхараш санна йола оамалаш хьахулийташ да лоаман Iалам. Бера хана денз Iомавала везаш хул лоаманхо хIама хьаде, халонаш ла. Юртара бархI шерара школа яьккхачул тIехьагIа къахьегам бовза бийзар кIаьнка.

Пхийтта шу даьнна мара вацар Мума «Ленгеруголь» яхача предприяте балха отташ. Электрослесара говзал Iомае лаьрхIар цо.

Касттача хана коллектива дIавайзар из ший хозача оамалашца, доккхача хьинарца. Дукха ха ялалехьа комсомола мугIарашка ваьлар Мума. Итт шу гаргга ха яьккхар цо барттайнача интернациональни коллектива юкъе болх беш. Дикка лакх а луш, эргаьлар цун профессиональни говзал, хьахилар керда доттагIий.

Мумийна дика дагабоагIа шийна гIо деш хинна новкъостий: Шинтяпин Николай, Гончаров Михаил, Мусагалиев Батыр, иштта кхыбараш.

— Со зIамига воландаь шахтера болх сона хала хургба мотташ башха раьза бацар цхьабола тха гаргара нах, — дувц цо цу ханах.— Цхьабакъда, барттайнача къахьегама коллектива вахаро сона а е кхычоа а хоаялийтаяцар дегIа Iаткъаргйола хало.

Цун вахаре цIаккха а йицлургйоацаш ха яр зIамсаго Джамбулерча суперфосфатни заводе болх беш яьккхар.

— Цига дикка лакхъелар са балха говзал, совбаьлар балхацара а коллективацара а безам, — дувц Мумас.

ЗIамсага къахьегама биографена юкъе эггара толашагIа йола моттиг лархIа мегаргья Грознера «Красный молот» яха завод. Ткъаьи ийс шу совгIа йола ха дIаеннай Мумас шийна езаеннача коллектива. Укхаза хьахиннаб цIаккха а бицлургбоаца доттагIий: Порохня Александр Иванович, Величко Алексей Георгиевич, Митрофанов Павел Иванович, иштта кхыбараш. Алхха цхьан электроцехе хинна а Iац уж. Ерригача йоккхача предприяте а ба. ХIана аьлча, кхыча цехашца бувзабенна ба электроцеха болх, цун болхлой массаза хьеж кхыча цехий электрооборудованега а электроприборашка а. Цо гIулакх деш тIачIоагIъяь я сталелитейнии, ремонтно-механически, инструментальнии цехаш. ЦIаккха хиннаяц укхаза Шабазова бригада бехкагIа балха новкъарле. Цеха моллагIча болхлочо а вIалла а шеко йоацаш бакъдергда из. Кхыча бесса хила йиш а яцар гIулакх. Мишта хургдар из кхыча бесса кхычарна дика масал дIахьокха дезар укх тIеххьарча ткъаь шера цеха партбюро секретарь вола Шабазов ше а тIехдика болх беш йола цун бригада а хилча. Цхьаккха бутт а квартал а, шу а дIадахадац Мумий бригадо ший социалистически декхараш тIеххоачаш ца деш. Къаьстта эргадаьлар цун производственни а общественни а гIулакхаш эзари нийсбIаьн шовзткъеи ткъесталагIча шера цехерча коммунисташа КПСС мугIарашка из дIайийцачул тIехьагIа. Хьалхарча массехк шера электромонтер, цул тIехьагIа цеха мастер, хIаьта тIеххьарча шийтта шера энергетик волаш болх баьб Шабазовс.

ВIаши барттайна а гIулакхаца а ба цеха коллектива болхлой. ХIаравар кийча ва балха а арахьа а новкъоста эшаш дола гIулакх де, хьаллаца. Цхьан дешаца аьлча, микроклимат дика я коллективе. Из хьаллоаттаераш цеха керте латтараш ба, партийнии, профсоюзнии, комсомольскии организацеш я. Парте XXVII-гIа съезд хиначул тIехьагIа къаьстта эргадаьннад укхаза хIаранегара доаггIар хьадехилга.

— Оаха хIаранегара цIенхаштта хьадех де дезараш, къаьстта айбаьб оаха коммунистийи комсомольцийи бехктокхам, — дувц цеховой партбюро секретара. Хьабеча балха дикали дисциплинея лерттIа йоацаш барий дешаш дувц партийни бюро заседанешка а собранешка а, хIаьта оза везар цIенхаштта бехктокхаме а оз оаха.

ХIанзарча хано дIадеххача тайпара вIаштIехьбаккха гIерт партбюро коллектива болх, хIара болхлочун терко ю, цун уйлаш а, цунна эшараш а, из тIакхувраш а довза гIерт.

ЛаьрххIа леладу цеха партбюрос а цун секретара Шабазова а кагий нах парте дIаэцилга. Укх тIеххьарча пхе шера кхо зIамсаг дIанийцав КПСС мугIарашка. Царех цаI ва, масала, Москаленко Леонид. ТIехдика болхло а общественник а ва из, Грознерча мехкдаьтта институте заочни отделене 5-ча курсе дешаш а ва.

Алхха цеха партбюро секретарь хинна Iац Мума. Дукхаза а хийржав, хIанз а ва из Заводской района партийни комитета член. Массехказа КПСС Ленински райкома членалла а хержа хиннав из.

Шозза хержав тIехдика болхло-коммунист халкъа депутатий Грозненски горсовета депутаталла а. Цунна цIаккха а дицлац Грознера № 32 йола школа хьалъелга сихде, аьнна денна наказ кхоачашдарах шийна харжархой раьза хилар.

ЛаьрххIа терко а йоакхо а ю коммуниста Шабазовс ше волча балха баьхкача кагийча наьха. Цунна чIоагIа ловш да нохчийи гIалгIайи кагий нах заводе балха ахар!

Бе боаггIача бесса мах баьб Шабазов Мумийна карагIдийннача хIамай, производственни а общественни а вахаре цо даьхача толамий. Цунна еннай Къахьегама ЦIеча Байракха орден, Ленински юбилейни медаль, «Къахьегама ветеран» яха медаль; Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота. Къахьегама ветерана вахаре къаьстта гIозал яхьаш дера эзари нийс бIаьн деткъеи шоллагIа шу: цунна елар «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни энергетик» яха сийдола цIи.

Ховш да лерттIа дезал хьалкхебар обществана Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар.

Шабазов Мумас а цун сесаго Лейлас а дика дезал хьалкхебаьб: воккхагIа вола воI Руслан — ЧИГУ 3-ча курса студент, Советски Эскаре дика гIулакх деш ва хIанз, йоI Мадина, дика а дешаш, иттлагIча классе ягIа, кхоалагIча классе деша вагIа зIамига Муслим а.

Дика байзаб Шабазов Мумийна коллективацара а дукха безача балхацара а безам. Царцара къаьста дола вахар дего хьатIалоацаш вац из. Хьалха санна хьинар долаш а кадай а вола Шабазов хIанз а болх беш ва ший цехе, шин шу хьалха пенсе а ваха персональнии пенси ийдеш вале а.

Дизза хургдацар къахьегама ветеранах дола къамаьл цун вахара цхьаькха оагIув а хьоаха ца йича. Дика вIаштIехьбоаккх цо дезала а ший а салоIам. Из ший дезалца бIаргаго йиш я Сержень-Юртарча салоIача базе, Каспийски форда йисте, иштта кхычахьа. Лакхе белгал ма даккхара, туристически группаца доазол дехьа вахе а хул.

Хь. ГАЛАЕВ,
журналист.

ЛоархIаме экзамен

ТАТАРСКИ АССР. Шоай продукци госприемкага яьккхача мехка эггара йоккхагIчарех цхьа предприяти я КамАЗ. Керда служба юкъейоалаяра чIоаггIа кийчбелар автомобилаш ераш, бакъда деррига а довза кхензар...

Автосборочни завода балха ди. Меллашха текхаш дода керда хьекха басар къега боккха мухь кхухьа машинаш тIайола лента, нийса долх подвесной конвейерий ленташ. Цкъарчоа деррига а хила ма доаггIара да аьнна хет. Лотаелар цIе лампа: керттера конвейер сацарах бу хоам ба из. Комплекс хулаш йола изделеш госстандартагIа ма йоаггIара яц. Корпусера араволача хьалха Iовш хинначул дукхагIа Iайнай самосвальни шассеш. Духхьал цу моделагара дIаболабаьб ший болх госприемкас.

Укх тIеххьарча ханналца иштта атта дацар брак яьчоа таIазар де. Пропуск йоацаш тIакхоачалургвоацаш къайлаза воаккхар цIена воаца болхло из бехказа веча тайп-тайпарча объективнии субъективнии бахьанашца. ХIанз йолаш я иштача болхлочоа тIакхоачаргвола пропуск. Кердача службай системо ше къоастадаь да: дика йоаца продукци хьахилара бахьан корадергда. Брак яьчунна ма йоаггIара хIама тохаргья, даь зе такха дезаргда цун — хозрасчет иштта я! Укх кердача шера еррига объединени финансови балха цу прогрессивни метода тIа йоал. Бакъда, керттера дар бухсоццаш хьахулар да. ХьатIайоалаяьча автомобилех хIама ца эшшаш ахаш юххьанца госприемкас хьанийцаяц. Конвейере каст-кастагIа гучабувл кулгалхой, конструктораш, технологаш. «Лакхера Iочу» кулгалде эггара дукхагIа безам болаш хиннараш шоай кабинеташкара арабаьннаб. Уж бокъонца тийшаб: каьхата директиваш а йоацаш реальни гIулакхаш де деза.

Ноябрь бетта — соахка эггара чоалхане бенача бетта план коллективо кхоачашъяьй, кхы тIа тоае дукха машинаш юхеяхнийта йоллаше а. Кхыметтел планал совгIа машинаш ара а хийцай. Бакъда, уж хьалха хиннарел кIезигагIа-м я. ХIаьта а лоархIаме экзамен лаьцай. Хьахиннай хьалхара опыт. Цо практике дIахьекхад: продукце пачхьалкхен приемка хьалашка болхлой, инженерни корпусен администрацен хьашташ цIаккха ца хиннача тайпара вIашагIкхийттилга.

СУРТА ТIА: чоалхане ха тIаэттай Елисеев Александра бригадана. ЦIеча сигнальни фонара сердал болхлой бIаргашка къувл. Бригадира (хьалхашкахьара аьттехьара вар) сатедац диспетчерца телефонаца деча къамаьло а. Конвейер каст-кастагIа сеца яьннай вIашагIхотта йоагIа машиний деталеши узлаши дика хилара лоаттабу тIахьожам чIоагIа хилар бахьан долаш, хIаьта нагахьа санна бригада участка тIа брак кхоаче, из кхы тIа тоаяра дIаяхьийта еза е ше дIаяккха еза. Сборщикаша хIанз шоай керттера декхар лерхI юххьанца дIалушше а дIаэцаргйолаш продукци хилийтарах.

М. МЕДВЕДЕВА
сурти тексти.
ТАСС фотохроника.

ЭРГАЛОНАШ ЕЛГА СИХДАРА

ХЬАЛХАРА ГIА

Пачхьалкхенга шура, дулх, комсаш юртбоахама кхы тайпа продукташ йохкара цхьайтталагIча пятилетка планаш кхоачашъяьнзар «Ильинский» совхозо. Цун керттера бахьан дар кхашкарен комсий бешамашкарен балхаш лерттIа чакх ца дахар. Цудухьа, эсала хилар ялатен доакъарен культураш, комсаш.

Хьайбашта кхоачам хилдал хиланзар кийчдаь мошен гIожен доакъар. Из бахьан долаш геттара кIезига хулар шера хIара кхоабача IаттагIара яьккха шура. Масала, 1985 шера яьккхар 1820 килограмм мара яцар. Иштта кIезига дар дулха лаьрхIа кхаьбача хьайбашта цига дийнахьи буси IотIадеттадолийта дозал а.

Лаьтташи хьайбаши леладераша хьайоаха продукташ кIезига хиларах, планаш кхоачаш ца ярал совгIа, хIара шера 600—700 эзар сомага дIакхоачаш зе хулар совхоза.

ГIулакхаш дикагIча оагIорахьа эргадувла даьннад совхоза директоралла экономически образовани йола специалист Дараев Султан Им-Магомадович хьожаваьчул тIехьагIа.

Цига валехьа хьалхагIа Грозненски района «Атагинский» совхоза керттера экономист волаш, массехк шера болх баьбар Султана. Дараевна дукха ха эшанзар «Ильинский» совхоза къахьегамхоша эсала балхаш дара бахьанаш малагIаш да хара, эггара хьалха де деза гIулакхаш белгалдахара, хIаьта уж кхоачашдара совхоза специалистий теркам тIабахийтара.

Партийнни профсоюзнии организацешца дага а ваьнна болхлой собранеш а яь, вIашагIйохк подрядагIа къахьегаргдола бригадаш, звеньяш. Йоакхо ю цар хьинаре къахьегаргдола, шерра, социалистически яхь яржаргйола хьалаш хилийтара.

Шийна доал дарга хьежжа беркат хьалургдолаш цигара лаьтта долга кхетадеш вар керда директор. Цудухьа, къаьстта теркам тIабохийт цо кхашкарен комсий бешамашкарен балхаш агротехнически бокъонаша дIа ма деххара чакхдахара, минеральни удобренехи гербицидехи ма могга пайда эцара.

Кхыча беса аьлча, кулгалхоша, партийнни профсоюзнии организацеша совхоза къахьегамхой оарцагIбоах хиш дехкаш доацача лаьтташка ялатен доакъарен культураш, комсаш хьалкхеяра, хьайбай продукташ дукхагIа яхара, пачхьалкхенга уж йохкара планаш кхоачашъяра.

ДогIаш геттара кIезига делхаш моттиг я цу боахама лаьтташ дар. Карарча шера массехк бетта чIоагIа йокъал лаьттайле а агроприемаш лерттIа чакхйоахаш кхашка балхаш дарах механизаторий аьттув баьннаб воча хаоттама духьалъотта.

Иштта, дукхача шерашка тIаювлача баьций хIара гектара тIара 40 центнер йол яьккхай, хIаьта мошаш доакъар — 159 центнер. Во хьалкхеьяц цхьан шера тIаювла баьцаш а. Йокъало низбаьбале а, хьайбашта кхоачам хилдал мошен гIожен доакъар кийчдаьд. ХIаьта хIара условин хьайбана лаьрхIа Iалашдаьр 22 центнер доакъара единицага дIакхоачаш да.

Кхабарген доал дарген хьежжа я хьайоаккха продукци а. Ханал ткъаь цаI ди хьалха кхоачашъяьй совхоза хьайбаш леладераша 1986 шера пачхьалкхенга шура йохкара план. 1985 шера дIаенначунца нийсйча из 400 центнер гаргга дукхагIа а я.

Толам баккха аьттув баьннаб юкъера лаьрхIача хIара кхоабача IаттагIара 2200 килограмм шура яккхарах. 1985 шера яьккхачунца нийсйича из 380 килограмм е 20,8 процент дукхагIа я. ТIеххоачашъяьй пачхьалкхенга дулх дохкара план а.

Хьувкъам дураш 210 гектара тIа а йолаш, 255 гектар комсаш я совхозе. ПланагIа йохка йоагIараш 300 тонн йолаш пачхьалкхенна дIаеннай 433 тонн комсаш. Из толам баьккхаб Нескаев СаIид-Хьасанен Карасаева Айзанен кулгалдеча коллективни хьисапе къахьегаш йолча бригадаша. Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалха я Нескаева кулгалдер.

Совхоза директора доккхал а деш, цIераш йоах доакъара культураш хьалкхееча, комсаш лелаеча, хьайбаш леладеча къахьегама овсарле эггара лакхагIа йолаш балхаш а деш, къаьстта белгалбаьннарий. Уж ба механизатораш Эсмурзаев Асу, Гичнаев Хасбулат, Аликов Артем, комсаш лелаераш Магомадова Сабила, Амаева Кока, Нескаева Мадина; доярхаш Сулумханова Таиса, Абубакарова Нуржан, Джаватханова Майсарат; скотникаш Сулумханов Ойсмохьмад, Хаджимурадов Бацу; Iаьсий леладу Гайданова Амани, кхыбараш. Цар дикка тIеххоачашъяьй шоай планаш а тIаийца социалистически декхараш а.

ШийтталагIча пятилетка хьалхарча шера шоашта карагIдаьначох кхоачамбаь Iедага бац совхоза специалисташ.

— Комсаши хьайбай продукташи дукхагIа яхарах а йохкарах а 1986 шера боахама хинна зе 1985 шера хинначунца нийсдича кхозза кIезигагIа да. Дале а, дIахо йодача хана пайда мара зе хургдоацаш тхоай де деза балхаш къоастадаьд оаха, — йоах С. Дараева.

Цо яхачох, цхьа центнер дулх доаккхача планал совгIа дIадахийтад 16,7 сом, хIаьта иззал шура йоаккхача — 14,4 сом. Из хIама нийсденнад хIара кхоабача IаттагIара хьайоаккха шура кIезига хиларах, дулха лаьрхIа хьайбаш шоаш къаьстта дIа а оттадаь дика доакъар а телаш интенсивно ца кхабарах, механизатораша хьувкъам лоха болаш доакъара культураш хьалкхеярах, зооветеринарни специалисташа цхьацца кхоачамбоацараш нийсдалийтарах.

— 1987 шера хьайбай боахам пайда беш хилийтара цхьацца гIулакхаш чакхдоахаш да тхо, — дIахо дувц директора. — Механизаци юкъе а йоалаеш, реконструкци еш латт доахан латтача шин корпуса. Дикна аттача баргба доярнайи скотникий болх. Кондицега дIатIакхоачаеш йорстаяра сиргIаш хIанзалца дIатийннай оаха «Загорский» совхоза. ДIахо йодача хана цу тайпара хIама кхы ца нийсдалийта лаьрхIад. Чу а оттаяь, уж интенсивно кхаба уйла йолаш да тхо. СиргIех цхьа Iул вIашагIделлад. Кхоачам хилдал доакъар да. Болх беш я доакъара цех. Тхоай низ хургба аьнна хеташ ва со хIаране дозал 400 килограммага дIатIа а кхоачадеш уж йорстае. ТIаккха цо боккха пайда бергба боахама. Йоакхо ю оаха дукха шура луш дола доахан ферме хилийтара а. ХIаьта къаьстта теркам тIабахийтаб Iаьсех хьахинна шинараш хьалкхедара. Царга хьожаш ба йоккха балха опыт йола болхлой. Кхыча беса аьлча, ферме гIолла 1987 шера хIара кхоабача IаттагIара йоаккха шура 2500—2700 килограммага дIакхоачае лерхIаш да тхо.

ХIаьта фу де уйла йолаш ба совхоза кулгалхой комсий хьувкъам алсамбаккхара? Цу гIулакха а уйла яьй цар. Эггара доккхагIа беркат доал дезалий подряд юкъе а доаладаь комсашта доал дича. Цох ма могга пайда эца лерхIаш а ба уж.

Юхьиг мара яц совхоза къахьегамхоша яьккхар. Мехка Кхачан программа кхоачашъеча дизза дакъа юкъедахьара, цIенхаштта къахьега дезаш ба совхоза кулгалхой, специалисташ, партийнии, профсоюзнии организацеш, берригга болхлой.

С. АУШЕВ.

Оалар гIулакхаца дувза

КПСС Назрановски райкома пленумера заметкаш

Укх деношка КПСС Наьсарерча райкома пленуме дувца оттадаьр лоархIаме дош дар: парте XXVII съезда решенешка хьежжа интернациональни, тIема-патриотически, атеистически болх районе эргабоаккхилга мишта латт, из тоабара дIахо де дезар фуд.

Доклад яьча райкома секретара Л. Б. Амерхановас аьннача тайпара, цу хьакъехьа кIезига къахьийгадац района коммунисташа, идеологически болхлоша. ДукхагIа уйла тIаяхийта бу из болх партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша.

Из болх бара эшар а да укхаза. Масала, интернациональни яц ала йиш йолаш цаI къахьегама коллектив корайоагIаргъяц районе, интернациональни дезал ца бахаш юрт яц. 16—17 къамах бола нах бах укхаза, вежарий-йижарий санна барттайна къа а хьегаш.

Лоаллаха ядача республикашца бувзам боацаш коллектив а корайоагIаргъяц, кхыметтел деша дагIача берашта юкъе а. Къаьстта дукха доттагIий ба наьсархой Къулбаседа ХIирий Пригородни районе.

Арме баха кийчлуча кагийча наха бокъонца йола интернациональни кхетама школа хьахиннай дизза шоай декхар кхоачаш а деш Афганистанера дIаухача къонача бIухоех. Каст-каста вIашагIбетталу царца къона наьсархой. Доккха цIей хул Наьсаре Советски Союза Турпал Аушев Руслан веча. Укхаза, каст-каста хул из.

Иштта я районе интернациональни болх лакхача боараме вIаштIехьбаккха йиш йола база. Ала деза, бизза ца эце а цох наьсархоша пайда эц, аьнна.

Цудухьа идеологически балха тIа хоаяллал эргалонаш хиннай районе укх тIеххьарча шерашка. Бакъда, хьаде йиш йоллаше а, ца деш дитар дукха дукхагIа да. Геттара тIехьадисад районе спорта гIулакх.

Хьалхашкахьа боаккхаш гIа бац атеистически балха тIа а, КПСС XXVII съезда решенеша дIадехачунга диллача. Нийса йоахар докладчика: вай мероприятеш дагаръеш леллаше, дина «авторитеташа» шоай гIулакх хьаду. Шоаш хиннача тайпара болаш ба районе динах тешараш а царна хьалхабаьнна лелараш а. Шоаш хиннача тайпара йолаш я 900 совгIа мурд чувоагIа регистраци янза йола ши тоаба, шоайх моллаш баь пхи саг, кхыбола «хIама хов» яха дер-дайна лела нах.

Идеологически влияни йоацаш, Iаьдала бIарг тIабоацаш йиса моттиг цар сиха дIа мишта лоац ховш ма дий. Цу тайпара моттигаш укхаза царна каст-каста нийслу. Къаьстта дукха юс уж юстице органий балха тIа. Зулам, хатар хилча цу сахьате оарцагIа а баьле, доаггIача тайпара гIулакх къоастадац цу органий болхлоша, ха дIайохийт. Цу юкъа цу вай бувцача «моллай», «кхелахой» карадода из гIулакх...

Дика дар, нагахьа санна динах дола законодательство кхоачашдеча тIахьожам лоаттабе аьнна хержача юртий Советий комиссеша хьа ца деш долча хIамах лаьца доклада тIа цIенхаштта дош аьннадаларе. Долакх-Юртарча юртсовето мо из болх боаггIача тайпара хьабеш моттиг яц районе. Хургйий, райисполкоме хержача цу тайпарча районни комиссе а цу хьакъехьа деш дукха хIама ца хилча?

Лоацца аьлча, идеологически фронте хIанзчул тIехьагIа цIенххаштта уйла тIаяхийта тоаде дезаш дукха хIамаш да районе. Пленуме дакъа лаьцача коммунисташа даьча къамаьлаша, доклада чулоацамо из хьа а хьекхар. Цунга хьежжа, дIахойодача хана из болх таханарча дено дIадеххача тайпара тоабергбола наькъаш белгал а даь, соцам бир пленумо.

Организационни дош а дийцар пленуме. КПСС райкома шоллагIча секретаралла хержар Абрашин В. А.

Пленума балха юкъе дакъа лаьцар КПСС обкома организационно-партийни балха отдела заведующе А. В. Шаршавых.

М. КАРАЕВ.

Вай лоалахой болча

...43-ча шера, январе

Газет дешараш, телевидене гIолла шо дукхагIдараш хьежа хургда «Повстанческая история» яхача чехословацки кинематографисташа оттадаьча дукхасереш йолча кинофильмага. Шоана дагайоагIа хургья ер эпизод: Понежукай яхача юрта йисте словакашта дуьхьалкхет Ася яха йоI. ТIехьагIа гучадоал из партизански отрядашта юкъе бувзам лоаттабеш йолга. Фильме вайна гу цо повстанчески отряда лоархIаме новкъостал делга.

Цхьабакъда, фильм художественни да, ховш да цу тайпарча ленташка бувца нах авторашта дагабеха, прототипаш йоацаш хила тарлулга. Цхьабакъда, укхаза кхыча тайпара хилар. Фильма аргIанара сери чакхъяьлча тха редакце ши маIасаги цхьа кхалсаги баьхкар. Царех цхьанне йоах: «Ер я «Повстанческая история» — яхача фильмера Ася, ер — рота старшина, хIаьта со — разведчикий бригада командир. Кинофильмага хьежачул тIехьагIа, Ася дага а еха, из йолча хьоашалгIа даьхкад тхо».

Ася, тхона цу сахьате хайначох, Ася яхаш яц. Из — Жачемукова Хьажбикара Хани, хIанз Майкопе яхаш я. Старшина — из Нохч-ГIалгIай АССР Малгобекски района Долакоа яхача юртара Энгиноев Габиса Султан, хIаьта разведка командир — отставнера майор Курнышев Федор Семенович. «Ася» йолча уж баьхкаб лоалахарча Нохч-ГIалгIай республикера.

Цар иразеча, гIозача бIаргашка хьеж со. Масса шу да вIашагIкъаьста, хIанз вIашагIкхийтаб — 1943 шера уж мишта хиннаб духьалъоттаде гIерт со: нийсача дегIагIа, кIаьда оамали Iаьржа бIаргаши дола Хани, надж мо чIоагIа вола старшина Энгиноев Султан, лакхача, хозача дегIара лейтенант Курнышов Федор. Хала дац герзах кийчбенна къонахий духьалъоттабе, цхьабакъда, Хани — лоамаро, кхалсаг — моастагIаийта тIалаьца автомат бе а йоаллаш дагайоха хала да. Кхы а халагIа да герза лакха тIа пIелг а оттабаь, гIаьрахой карабоалабе гIерташ из лаьттай, яхаш дувцачох теша.. Дале а, из бакъдар да.

Сийлахь-боккхача Даймехка тIема истори йовзачунна ховш да гитлеровцаш Сталинграда юхера лаьхкачул тIехьагIа, советски бIухой Къулбаседа Кавказ царех IоцIенъе болабеннилга. Мукъайоаккхача территорена юкъе яр Адыгея а. Из дар 1943 шера, январь бетта. Курнышев Федор Семенович цу хана разведка командир вар. Из чувоагIа 119-ча стрелкови бригада кхыдолча тIема доакъошца цхьана Туапсе бода никъ моастагIчох лорабеш яр. Январа тIеххьарча деношка бригада гитлеровцаша дIалаьцача Понежукай яхача юрта юхе нийсъелар.

ДIахо хиннар ветеранаша шоаш дувц.

Ф. С. Курнышев: Бригада командира ше волча со дIа а вийха, сона хьалхашка декхар оттадир: бийса боаданах Понежукай яхача юрта чу а вахе, цхьа гIаьрахо есаралла воалаве, иштта моастагIий мелб а царга малагIа герзаш да а хьажа.

Цкъа хьун чу довлаш, тIаккха кIотаргашта юкъе хьулалуш юрта гаргагIертар тхо. ЦIаьхха, лаьттан кIалхара хьалтIаяьлча санна хьун босех хьайоагIаш латта Хани бIаргаяйра тхона: инкаши фуфайкен ювхаш, кач автомат уллаш. ЦIаьхха кхетадензар оаха тхоашка хьалхашкавар малав. ХIаьта из ше тхоца къамаьл де ловш яцар — сай гIулакха йодаш я, из са-сай гIулакх да. ТIаккха юха а йист ца хулаш сецар.

Х. Х. Жачемукова: Аз цу минуте кхетадир мотт шоана сайна тIанийсбеннараш вайбараш болга... Цу хана дукха лелар хьунашкен лоамашкен тешаме боаца нах, царех цхьабараш вай салтий гIирс бувхаш а хулар. Тхоай юртара староста дагавехар, дукхача хана денз сона вовзаш а со санна лоамаро а вар из, хIаьта со адыгейски меттала шийга йист хилча, ше хIама кхета ца деш санна, бIаргаш детташ латтар.

С. Г. Энгиноев. Теша, йиша, ях аз, тхо советски нах да, юрта моастагIчох мукъаяккха дага да тхо. ХьатIабаьхкар кхыбола разведчикаш а, цар а шоашта могар дир.

Х. Х. Жачемукова. ЧIоагIагIа деттадала доладелар дог. Вайбараш, хIаа, вайбараш! Ийилхар со. Фашисташа топаш техаяр са мара, цул хьалхагIа партизански отряде хиннавар из. КъайлагIа лечкъаш чувенавар юрта, юхадIагIоргволаш а вар, цаI аьхк ваха мара. Со едда къалхаръяьлар.

Ф. С. Курнышев. «Ася» малий айса кхетадаьчул тIехьагIа, гIо-новкъостал дийцунгара. Ханес дийцар юрта гитлеровций взвод латтилга, цар штаб школе йолга. Цига я бувшаш-гIовттташ йола моттиг а. Бус боадонах тхо цига дIадига кийча я аьлар цо. Юрта йисте Ханес соцавир со. ТIаккха аьлар:

— Ер да старостий цIа, сога-сайга топаш тохийта цу жIалена.

Цхьабакъда, из цIагIа нийсваланзар. Ханес тхо юрта юкъе дIадигар, укхазара дIайолалора моастагIчун оборона лини.

Хьажал мишта ювц из тIема эпизод С. Н. Перминкова «Эскарера разведчикаш тIем тIа» яхача ший книжка тIа.

«Оборона линена юхе итт фашист вар саьнгар чу вагIаш. Герзаш цхьан моттиге Iодехка ухкар. Еррига а группа карайоалаергья вай», — аьнна приказ делар командира: Шин группана бекъа а бенна, цкъа бувшаш, тIаккха гIовтташ фашисташ гаргагIертар разведчикаш. ГIаьрахоша кулгаш хьалъайдир. Царца къамаьл даьчул тIехьагIа, разведчикаша кхетадир, юрта кхы а 80 фашист волга. Немций шоаш йIайххача дуаш-молаш бар, хIаьта кхерамеча моттигашка словакаш дIахехкар цар. Курнышева моастагIчун шин салтечунга аьлар, штабе дIа а гIой, капитуляцех дола ультиматум дIале, аьнна. Школа йолчахьа дIаболабелар берригаш а. Улица цхьан IоагIорахьа герз бе доаца фашисташ бар, вокх оагIорахьа разведчикаш. Из даьдар дов хуле, дIалачкъа а кIалхар дала а таро хургйолаш.

Школе дIачудаьнначул тIехьагIа «парламентераш» казарме чубаьлар, хIаьта дукхалвенача шин немций салтечо Курнышевга шоай командир волча дIавола аьлар. Цецвоаккхаш хIама дар Курнышевна хьахезаэ. Цхьан салтечо ший командирага хоам бир: шоашца вар есаралла воалаваь советски эпсар ва, аьнна.

— Со есаралла воалаваь саг вац, шуга карадувла аьнна вена саг ва, — аьлар Курнышева. Цо яхар бакъдир «парламентераша», цул совгIа шоай ах рота дIакарахьарах хоам а бир.

ГIулакх мишта дIадерзаргдар кхетаде хала дар, нагахьа санна цу ханна штаба цIен хьалхашка машина сецаецаре. Цун тIехьашкарча гIанда тIа вагIар каравоалаваь Курнышева коллега — моастагIчун разведка командир. Машина чура хьаабаьлар разведчикаш Суслови Ивановн. Уж командира аларах Понежукаера арабаьнла никъ дIакъовла бахабар. Цига соцаьяй цар моастагIчун эпсар чувагIа машина а. Кхы де хIама доацаш висача, каравера фашист.

— Нагахьа санна разведчикаш кIеззига мукъне тIехьабисабаларе фу хургда ховш дацар, — йоах Хане.— Сусловен Ивановен каравоалаваьча обер-лейтенантагара тхона корадир Кристмана кулг яздаь приказ (Кристман — Краснодаре хиннача гестаповций шеф). Цо йоахар: 14 шерагара денз 50 шерага кхаччалца бола нах Краснодаре хьабоалабе, цигара Германе дIабигар духьа. Шовзткъеи итт партизана топаш тоха. Топаш тоха езарий список а яр, царна юкъе сай тайпан цIи а Iойийшар аз.

— Карабоалабаьраш къоастабир оаха: словакаш цхьаннахьен немций кхычахьен, — йоах Федор Семенович. — «Повстанческая история» яхача кино хьахьокхача отрядах дIахкийтар словакаш. Из кхераме а чоалхане а операци чакхъяккхарах Ф. С. Курнышовна ЦIеча Байракха орден елар. Цул тIехьагIа вахар из КПСС мугIарашка а.

Цул совгIа, бригада командира хIара разведчика кхоккха ди отпуск а елар.

— Хане дика бани кийчйир тхона, — яхаш дувц Энгиноев Султана, — дехача барзкъашта маха баьккхар. Юрта бахачарна цхьацца новкъостал а дир оаха: жерал бисача истий цIен гонахьара карташ тоайир, ладар чуьуха тховнаш тоадир.

— Белхари белари вIашагIъийна ди дар понежукайцашта денар. — йоах Хане. — Делар тхоаш моастагIчун Iоткъамах кIалхардовларах, делхар боабаьрехи байнарехи. Шовзткъа совгIа саг хIалакваьвар фашисташа.

— Командира деннача кхаь денах «пайда» эца вIаштIехьдаланзар. Кастта керда фашистски формированеш гучаяьлар, чов хинна аьхка санна духьаллаттар уж тхона, — йоах Федор Семеновича. — Ханеца, тхоай «Асяца» Iадика ювца а ца кхоадеш, дIадахар тхо.

ХIанз корта кIайбенна ветеранаш ба уж кхоккхе а. ХIаране дувц дIахо ший хиннача вахарах. Хане дукха ха яьккхар могаш йоацаш, лораша хьехар дир цунна форда йисте дарба дайта. Тоъал ха яьккхар Соче яхаш. Из бахьан долаш 1963 шера, Понежукай моастагIчох мукъаяьккха 20 шу дизар дездеча хана укхаза венача Ф. С. Курнышевца вIашагIкхета а вIаштIехьдаланзар цун.

ХIанз дувцаргда-кх вай вокх шинне вахара наькъах. Ф. С. Курнышев Курски дуге тIом беш хиннав. 23-ча стрелкови корпуса разведка начальника гIонча волаш, Киев мукъайоаккхача дакъа лаьцад. Цунна еннай Даймехка тIема II степена орден. 1944 шера бIаьсти из деша ваха хиннав. ТIом чакхбалаш бутт бисача хана ГIаьнарча Малхбоале, дIахьожаваьв. Цига японски милитаристашта духьала тIом беш хиннав корпуса разведка начальник волаш. Демобилизаце ваьнначул тIехьагIа Грозне ваха хьавенав. ХIанз а цига вах. Дукхача шерашка гIишлон организацешка болх баьб. Пенсионер ва.

Ф. С. Курнышеви С. Энгиноеви дIакъаьстар Киеве. Чов яьчул тIехьагIа старшина резерве вахийтар, тIема юхейнса ха Москве яьккхар цо. Демобилизаце ваьнначул тIехьагIа Казахстане 12 шера металлургически заводе болх баьб, КПСС мугIарашка вахав. Малгобекски районе къахьегаш хилар. ХIаьта новкъостаца Ф. С. Курнышевца вIашагIкхийтар 1973 шера Грозне. ВIалла дага а доацаш. Цу хана денз каст-каста дIа-хьа болхаш ба уж.

ХIанз «Асяца» вIашагIкхийтар уж. Кхоккхе цхьана болаш юрта бахача нахаца къамаьлаш дир, кагирхошца дагабаьлар, шоай вахарах лелараш дийцар.

Цигга тIадам оттабе а мегаргбар. Цхьабакъда, ер истори чакхдаьннад аьнна лаьрхIача а нийса хургдац. Дукханешта хов, словакски салтий немецки доакъой мугIарашка хинна бале а, цар дегаши уйлаши советски нахагахьа хиннилга, цар вайна новкъостал даьлга. Хани топаш тохарах кIалхаръяьккхараш а уж хила мег. Цу хана денз хьадоагIа доттагIал дац-те вайна юкъе чIоагIденнар, машар бахьан цхьана къовсам лоаттабе вайна новкъостал дер.

Д. КРЫЛОВ.

(«Адыгейская правда» — 1986 шу 20 декабрь).

КЕРДА ОБРЯДАШ — ВАХАРЕ

ХОЗАДАР ТОВШ ДА

Культпросветучреждене й балха традиционни а хинна дIаэттад общественно-политически, революционни, календарни, дезала-бытовой, военно-патриотически, къахьегама, профессиональни цIейш, обрядаш, ритуалаш чакхдоахилга. Къаьстта деза а хьамсара а да советски наха Советий Мехка юкъара цIейш — Октябра деноuш, ЦхьоалагIа май, 9 май, Советски Эскар хьахинна ди, Конституце ди, кхыдараш.

Вай республике массанена дезаш а лоархIаш а да къахьегама цIейш. Царех я тайп-тайпара йола тематически сайренаш а. Иштта, массанена чIоагIа езалуш чакхъяьлар Нестеровскерча культурно-спортивни комплекса болхлоша къахьегама династешта хетаяь кийчъяь хинна торжественни сайре. Из хетаяьяр ИчиевгIарна — хьайбаш леладерашта, БобровскигIчарна — ахархошта, социалистически яхье котало яьккхача комбайнера А. И. Родионовна, дикагIволча механизатора И. А. Киселевна, хьаьнала къахьегаш хьавоагIача шофера Н. Д. Шейховна. Дукха зизаш, совгIаташ делар цига именинникашта, цар хьаьнала къахьегам хестабеш къамаьлаш дир боахамий кулгалхоша, новкъосташа. Царна хетадаь доккха концерт оттадир самодеятельни артисташа. Цига халхараш дир, иллеш даьхар, стихаш йийшар. Иштта сакъердаме сайре йир Ножай-Юртарча культпросветболхлоша Шерипов Асланбека цIерагIча совхозе къахьегаш волча тхьамка кхедеча бригада бригадира, Ленина а «Знак Почета» а ордений кавалера Мулушев Сейт-Селима хетаяь.

Республике дикка тоалуш боагIа Советски Эскаре гIулакх де болха кагирхой торжественни хьале накъабахара болх. КIоарга чулоацам болаш хул Афганистане шоай интернациональни декхар тIехдика кхоачашдаь цIабийрзача бIухошца кагирхой хула вIашагIкхетараш. Къаьстта дика лел из болх Шаьла, Урус-Мартана, Гудермеса, МагIалбика, Ножай-Юрта, Наьсарен районашка. Иштта, массанена боккха тоам хулаш дIадихьар Энгель-Юрта «Призывника ди» яха цIей, Брагунерча кагирхой хилар тIема ветеранашца вIашагIкхетара сайре.

Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача шерашка турпала гIулакх дарах Дачиев Хан-Солтана хьожабаь бар Советски Союза Турпал яха Дошо Седкъа. Из цунна укх шера хьабеннаб. Цу сий долча турпалца безаме вIашагIкхетар хилар Герзель-Юрта.

Революце а граждански тIема а деношка Iалаьмате чIоагIа денал гойташ кIай гвардейцех. Советий Iаьдала кхыча моастагIех маьра лийтаб Iалхан-Юртара нах. ХIанз цу юртара ваьнна Советски Эскаре а, ТIема-Форда Флоте а, милице а гIулакх деш 200 совгIа эпсар ва. Цу юртарча культболхлоша йир царна хетаяь сайре — вIашагIкхетар. Цу дийнахьа цига баьхкабар царех дукхагIбараш. Цуморча мероприятеша кагирхошта боккха патриотически кхетам лу, бовзийт Даьхен бизза бола къонгаш.

Шелковской, Сунженски, Урус-Мартана, Ачхой-Мартана районашка дика традици хинна дIаэттад улицай цIейш чакхдахар. Уж тайпа цIей хилар Самашке. Из хетадаьдар Шерипов Асланбека цIи лелаеш йолча улицана. Хоза чакхдаьлар ВЦИКа член хиннача граждански тIема доакъашхочунна Кагерманов Габе цIи лелаеш йолча Алхан-Юртарча улицана хетадаь цIей а. Иштта сакъердаме а безаме а хилар Инаркъерча сийлахь-воккхача советски поэта В. Маяковске цIерагIча улица цIей. Хоза кийчъяьяр культболхлоша а общественноста а еррига улица, дукханахьа хьалтеха доахкар тайп-тайпара плакаташ, лозунгаш. Цу дийнахьа цига безбир цу улица тIа баха Саутиев Iадсалама къахьегама дезал — механизаторий династи. Цига дийкар Даьхенах, Ленинах дола иллеш, дир тIах аьнна халхараш.

Уж цIейш исторе йола экскурс хинна Iаш. Цига дувц таханара вай вахар хоздеш, тоадеш, хьинаре хьаьнала къахьегаш, цу улицаш тIа бахаш болча вай заманхоех.

Безаме да Наьсарен, Сунженски, Ведана, Шелковски, Грозненски районашка хулаш дола интернациональни доттагIала а къахьегама а цIейш. Цига дувц, цхьана болх беш а, дика а во а декъаш уллув бахаш болча а тайп-тайпарча къамех болча а советски наха юкъерча дохаргдоацача, вежараштa юкъе дар санна безаме долча интернациональни доттагIалах, цу наха юкъе лелаш йолча социалистически яхьах, тайп-тайпарча къамий литература, искусство культура мишта дегIайоагIа. Уж тайпа цIейш каст-каста хул Наьсарени Къулбаседа-ХIирий республикерча Пригороднии, Веданеи Дагестански АССР Ботлихский районашта юкъе. Къаьстта безаме хилар укх шера Веданеи Ботлихскии районий къахьегамхой хинна вIашагIкхетар. Цига хьаьшаша а фусамдаьша а дийцар къахьегаме шоашта карагIдаьнначох. Цига баьхка хилар Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен филармоне артисташ — иллиалархо, РСФСР заслуженни артистка Айдамирова Марьям, «Самукъане сахьат» яхача шийна ансамблаца цига венавар Нохч-ГIалгIай АССР халкъа артист Эдисултанов Шита, Ведана районера художественни самодеятельность. Профессиональни а самодеятельни а артисташа шинна района къахьегамхошта хетадаь доккха концерт оттадир. Юрта боахаме къахьегаш дика аьттув баьннараштa — хьаьшашта а фусамдаьшта а — тайп-тайпара совгIаташи сийлен грамоташи елар, керда социалистически декхараш тIаийцар. Цу доккхача цIейве дакъа лоацаш хилар партийни, советски органий, комсомольски организацей викалаш.

Наха дезаденнад республике шерра дIадаьржа дола эггара хьалхарча оахама, кIи-марса, хьувкъам чуийца балар дездеш дола деноuш. Иштта массанахьа шерра дIадаьржа да саг йоалаяр-яхар, керда бер хьахилар, кхо ноахале шоайла вIашагIкхетар санна дола цIейш. Производстве хьалхалаттараштa, къоначa ахархошта-механизатораштa хетаяь сайренаш, пенсе болхараш накъабахар. Уж тайпа мероприятеш кийчъеш а чакхйоаеш а культболхлоша оарцагIбах «Знание» яхача обществера лектораш, лораш, милице а прокуратура а болхлой. Цар цига лекцеш еш, тайп-тайпара консультацеш ю. Деша книжкаш, керда газеташ, журналаш кхухь, вай республика художникий балхаш гойт, партё а правительства а директивни документаш довзийт, кхыдар ду. Укх тIеххьарча хана шерра даржаш латт культболхлой а общественность а цIагIа чу а ухаш, производстве хьалхалаттараш, социалистически яхье котало яьхараш, е кхыдола дика хIама карагIдаьнна а нах безбелга. Из тайпа сакъердаме мероприяти хилар «Джалка» яхача совхозерча механизатора Социалистически Къахьегама Турпала, Паччахьалкхен преме лауреата Саидов Баудина цIагIа. Шаьла района культура ЦIен болхлоша цига оттаяьяр сакъердаме сценари. Цу безамеча вIашагIкхетаре хьаьнала къахьегамхо, цун дезал даькъала бувпаш къамаьлаш дир партийни а советски а болхлоша, Баудеца цхьана къахьегаш болча цун новкъосташа, лоалахоша. Цига дийшар Бауде воI Мухьмад гIулакх деш волча воински часта командоване Мухьмад хеставеш а, из тайпа дика саг Даьхенна кхеварах цун даьна а нанна а баркал оалаш дола каьхат. Къахьегама турпала а цун дезалхошта а дезаш дола иллеш даьхар, мах бола совгIаташ делар. Иштта сакъердаме хилар Новые Щедрины оалача станице вахача Шелковски районерча «Коминтерн» яхача колхоза комбайнера Стороженко Юрий Алексеевича цIагIа хинна а, Шаьла районерча Автуры яхача юрта вахача «Автуринский» яхача совхоза механизатора Шеипов Хьамзатарга хинна а «СовгIата норавир турпал» яха сайренаш вIашагIкхетараш.

Нохч-ГIалгIайчене традици а хинна дIаэттад баьцадаараш, тхьамка, сом, комсаш, кхыйола юртабоахама культураш кхееш болчарна, доахан, кхыдола хьайбаш леладерашта хетаяь мероприятеш чакхйоахилга. Общественносто а культболхлоша а уж дIахьу, цу наха болх беча аренашка, станашка, фермашка, кхашка. Безаме чакхдувл юрташта, поселкашта, Iана, бIаьстана, ахкана хетадаь цIейш.

Бакъда, уж керда обрядаш вахара юкъенхувлара болх массанахьа вай республике дика лел аьлча, нийса хургдацар. Дукхача культболхлоша система йолаш лелабац из, цхьайолча моттиге формально, баьб алар духьа бу из. КIезига хул дезала-бытовой цIейш, къахьегама кхетам балара, профориентаци яра, болхло, ахархо хинна къона саг везвеш йола керда обрядаш. БоагтIаш бола бувзам бац культболхлошта а общественни организацешта а юкъе. Цу гIулакха юстара латт боахамий кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш.

З. ШАТАЕВА,
Б. АБАДИЕВ.

РАЙОННИ ГАЗЕТАША ХОАМ БУ

ДИКА ХЬОКХАМАШ

Дикача хьокхамашца накъаера Кердача шера Вознесенскера газ чакхйоаккхача завода коллектив. Пятилетка хьалхарча шин шера план Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача деношка кхоачашъяра тIехьа къовсам лоаттабеш я из.

Кийча йола продукци маьхалъяккхара план укхаза кхоачашъяьй 5-ча ноябре, стабильни доаца бензин маьхалдаккхара план — 19-ча ноябре. Кхы а хьалхагIа лоархIаьй коллектив бензинаца увш йоаца газ яккхара планах — 11-ча октябре. Планови хьокхамел тIех даьккхад 9,6 эзар тонн бензин, 11,5 миллион кубически метр газ. Из деча хана продукцега дIадодар 5,8 процент лохдаьд, хIаьта къахьегама овсарле 7 процент лакхъяьй.

Боккха къовсам лоаттабу завода коллективо электроэнергена кхомбара, цун хьокхам — 300 эзар киловатт сахьат, 170 тонн условни доагор.

Предприяте шера йола прибыль 284 эзар сомага дIакхаьчай.

1987 календарни шу хIанз мара хьатIакхаьчадеце а, завода къахьегамхой пятилетка шоллагIча шера бIаьстан планаш кхоачашъеш ба.

Малгобек.

БОЛХ ТОАБАЬБ

ДIадахача шера планаш ханал хьалха кхоачашъяьча предприятештен организацештен юкъе я «Сунжамежрайгаз» эксплуатационно-производственни управлени, «Путь к коммунизму» колхоза кхоалагIча шурий ферма коллектив, Сунженски кирпишкаш ю завод, наькъаш, тоадара гIишлон участок.

Къаьстта гIадвугаш да ДРСУ коллектива къахьегама толамаш. ДIадахача шера хьалхарча ялх бетта планех лоархIа ца еш йисаяр из. ХIанз доккхий хувцамаш хинад. Асфальт хьабу завод шин сменагIа болх бе яьнай. Цо аьттув беннаб Ассиновская — Урус-Мартан яхача наькъа участок тоае. 8 километр никъа асфальт билла, Буматарча цхьайолча улицашка тротуараш яхка.

Хьинаре къахьег укхаза автогрейдеристаша Цечоев Хизара, Умаров Сайдулас, болхлоша Пешкова Раисас, Боков Дауда, токара Иванов Геннаде, тракториста Иванов Владимира, оператораша Алейников Владимира, Горнов Владимира, кхычар.

Орджоникидзевская.

КЪОНА БОЛХЛО

Диъ шу мара дац Р. Дахкильгов, ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода механически заводе балха вена. Юххьанца болх бир мастер волаш. Цхьабакъда, цун берригa безам токара профессеца бар. Теркам тIабахийта хьежар из йоккха опыт йолча болхлошка, цар говзала къайленаш кхетае гIертар. Дукха ха ялале Р. Дахкильгов ше а токарь хилар.

ХIара дийнахьа 15—20 минут хьалха шийн балха моттиге хул къона къахьегамхо. Ше хила еззача Iоюл инструмент, сменах де дезар фуд хьож, станоках кулг тох.

Болх нийса вIаштIехьбаккхаро цунна аьттув лу хIара дийнахьа план 130—140 процент кхоачашъе. Ше дер лакха дикал йолаш а ду.

ДIадахача шера план цо ткъо ди хьалха кхоачашъяьй. Хьинаре дакъа лоац Р. Дахкильгова завода общественни вахаре. «Профессех дикагIвола болхло» яла цIи а еннай цунна.

Назрань.

ДИКА ДIАБОЛАБАЬБ

Дог айденна болаш дIадоладир керда къахьегама шу Сунженски райбыткомбината болхлоша. ХIана? Дикача хьокхамашца чакхдаьккхар цар дIадаха шу. Бахача наха бытовой гIулакхаш дара план тIехкхоачашйир. Цох хьахинна цIена пайда 90 эзар сом ба, планал шозза дукхагIа.

Къаьстта доккхача хьинарца къахьегаш я Л. Юринас кулгалду дIайха барзкъаш тегача цеха коллектив. Шера планах 10 бетта лоархIайнр из. Дукха цунна тIехьайнсаяц Р. Исмаиловас кулгалду жилетни цеха коллектив а. Бутт гаргга ха я уж 1987 шера планах болх беш бола.

Бытовикашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латт швеяш Л. Хамчиева, Н. Косенкова, Ф. Точиева, Д. Аушева, Л. Цечоева, кхыбараш.

ХIанз райбыткомбината къахьегамхой еррига уйла керда шу дика дIадоладарца ювзаенна я. ХIаьта шоаш лаьрхIар чакхдаккха уж ховш болга хьахьекхад дIадахача шера итогаша.

Э. САГИТОВ.

Доазол дехьара

КАНАДА. «Олимпийский Сэддлдом» фигурни когсаэлозаш хахкареи хоккейх ловзарен олимпийски турнираш хургйола, хIаьта иштта ловзараш торжественни дIакъоваргдола а керда гIишло я. Яхьашка хьожаш укхаза хила йиш я 17000 зритель.

АДН—ТАСС телесурт.

КООПЕРАТИВА ЙОАКХОНАШ

Сексард яхача хозача а дукха йоккха йоацача а городока юххе улла «Золотая лоза» яха юртбоахама кооператив юкъера доход луча боахамех лоархIаш я. Цу тайпара да халкъа Венгре дукхагIдола боахамаш. 1986 шера укхаза 170 миллион форинтий маьха бе-бе продукци яьккхар, 31 миллион цIена пайда баьлар. ХIаьта цо хьахьокх хIара кооператор дикка пайда ца боалаш вниса воацилга: цхьанне дукха ха йоацаш саг йоалаяьча шийн воIа кирпишках цIа дергда, цо шийн даьдас а цар даьша а санна лаьттанца къахьегарг долаш; шоллагIчоа нерда «Жигули» эца дагадоха мег, иштта оал Венгре «Жигулех»; хIаьта кхоалагIчо шийн сберкнижка тIа ахча Iодуларгда. «Золотая лоза» центральни усадьбе гIолла чакхвоалаш гIад вода нах дика бахаш хиларах. Деррига наькъаш асфальт билла, улочкаш нув хьекха цIена, цхьа этаж йола коттеджаш хоза кийчъяь я.

Цхьабакъда, укхаза сона вайзача кооператива председатела Ференц Хеймана боахама гIулакха геттара во хинна ханаш а дагайоагIа. Хьувкъам кIезига чуэцар, хIаьта техника геттара эсала яр. ТIаккха малагIа дохо даш! Наха безам боацаш къахьегар. Цу тайпарча хьал тIа яр мехкара дукха кооперативаш.

ГIулакхаш цIаьхха дикагIча оагIорахьа хувцаделар 60-гIа шерашка ВНР юрта боахаме реформа дIайолаелча. Цу хана Ференц Капошваре юртбоахама институт чакхйоаккхаш вар. Из геттара цецваьлар выпускной экзаменаш дIаяла еза ха гарга кхаьчача хана шоай юртарча кооперативана кулгалде раьза вий хьо, аьнна шийга хьаттача.

Ференц цкъарчоа шекваьлар: из атта боаца мухь дIабохьалурбий - хьогI сона, аьнна. Опыт а дукха яцар. Цхьабакъда, институте деша отталехьа полеводчески бригаде болх баьбар цо, лоацача юкъа бригадир волаш а тIехьа. ХIаьта а из тешавир — дай а ялати комсаши хьалкхееш хиннача къонача инженеро ца тоалича хьан тоадергда юртара гIулакхаш.

Да чIоагIа гIадвахар Ференц цIаварах. Цу хана цхьацца-шишша дувцаш бийса юкъеяххалца баьгIар уж. «Фери хьа хьай цхьаккха де низ кхоачаргбац — хьехар дора Хеймана — вокхагIчо воIа — цIенача дегаца наха тIагIо, уж Iа яхачох кхийтача дог ца лазаш а новкъостал ца деш а Iергбац.

Ференц дас даьча хьехарах хIара цIагIа чу а водаш боахама гIулакхаш тоадара хьакъехьа юртахошца дагаувлар.

Цкъа юкъарча собране Ференца еннача предложене дукха хIама бIаргедайна бола нах а тIехьа шекбаьхар къонача председатела идея кхоачашъюларгтйий - хьогI, аьнна. Дукхача хана денз рентабельни доаца хьажкIий иха итт-итт гектар дийкъа а дийкъа кооператорашта арендагIа дIадала лаьрхIар цо. Цул совгIа чуийцача ялатах кхоалагIдола дакъа юртахошта къахьегамах доагIачунна метта дита лаьрхIар, кооперативни кассе цу хана мукъа ахча ца хиларах. ДукхагIболча юртахоша чIоагIа къийсачул тIехьагIа председатела предложени хьаллаьцар. Цу кердачоа духьалабараш а кIезига бацар: Ференц Хейман «частни предпринимательство» оагIорахьа озаш вац-теш? Цхьабакъда, председатель «Гуйрано хьахьокхаргда вайх бакъ малагIа ва» яхаш ше аьнна чу тIа латтар.

ХIаьта гуйрано хьа а хьекхар. Цу хана хьажкIаш хьалкхееча дукха кулг-кара къахьега дезаш хулар техника, удобренеш ца тоъаш хиларах. Хила ма доагIара кооператораша участкашка ха ца къовсаш дезалашца болх бора — цунца бар боахама безамцара хIаране безам. Цу шера кооператива эггара хьалха хьажкIашта поставка яра план кхоачашйир, иштта дукха боккха боаца пайда а балар. ХIаьта вокх шера Ференц Хеймана из эксперимент комсаш кхееча а юкъейоалайир.

Сексард — комсий район. Укхаза хIаравар зIамига волча хана денз комсашта доал де Iомалора. «ХIаьта фу дархьогI комсаш горожанашта арендагIа дIатийлача?» — уйла йир цо цкъа. Цу хана кооператива пайда ца эцаш дукха лаьтташ дар низ дIа ца кхачарах.

Эггара хьалха из болх бе безам бараш кIезига бар. Царна хетар ахча дIа дохийтаргда, хIаьта хьувкъам хьа ца хуле — берригa къахьегам бовргба. Цхьабакъда, председатела, кулгаш гайдолгагахьа кхувдача сексардций оамал дика йовзар. Из гIулакх дIадоладир итташ болча энтузиасташа, хIаьта дIахо дихьар — бIаьш болчар. Из предприяти массанена пайдане хилар.

Укх тхьаь пхиъ шера уж тайпа майра дIадоладьраш дукха да председатела балха тIа. Бакъда, царех цхьадолчарна вахаро шийн хувцамаш даьд. ХьажкIий участкашта аренда яра инициатива шийн ха яьккха яьлар. Эшшача боараме техникен удобренеши ма хиланге, из культура къахьегама коллективни методашца хьалкхеярта баьлар. Цхьабакъда, ала йиш яц цу тхьаь пхиъ шера «Золотая лоза» председатела масесаза аьттув бийнаб, аьнна. Боахама чIоагIал тохкаш йола хала ханаш а нхай. Масала, 70-гIа шераш чакхдоалаш болхлой тоъацар — кагирхой школа чакхъяьккхача юрта ца а совцаш городе дIаухар. Ахархой къахьегам терка тIаозаргболаш эргабаккхара керттера болх машиний белаж тIа биллара цIенхашта уйла е еза ха хьатIакхаьчар. Цкъарчоа доаллахара йиъ кооператив вIашагIтоха езар — доккхий декхараш боккхача низаца цхьана аттагIа къоастаду. Опыт, дукхагIа йолаш а инициативни а хиларах Ференц Хейман юха а председателалла хержар. ХIанз цо дукхача лаьтташта кулгал дора — духьал оахаш дола лаьтта 3600 гектар яр. ХIаьта цунца дукхагIа хилар председатела йоакхо е езаш дола гIулакхаш а.

ХIанз «Золотая лоза» ялат массе а хана дика хьувкъ, цо берригнех нийсса ах пайда лу. Масала, укх тIеххьарча массехк шера кIа хIара гектара тIа 55 — 60 центнер чуэц, хIаьта хьажкIаш — 100 центнер гаргга. Хьайбаш леладеча къаьстта теркам тIабохийт хьакхарч ебаяра. Яхкаш йола хьакхарч хIанз 300-га дIакхоач.

Са безам хилар кооператива хIара члена юкъера малагIа доход хул ха. Из хIара шера 65 эзар форинт хул, хиннача пайдах йоагIа проценташи премиальнии дIалаьрхIача. Цу тIа хIара дезала 35 эзар гаргга форинт пайда лу договорах комсаши хьакхарчи хьалкхеярах. ХIара цIагIара хьал-таро тоаялар.

Юрий БАРАНОВ.
АПН корр.
Сексард — Москва.

Американски къулбехьарча хоржамий бокъонаша дагайохийт Къулбехьарча Африкера апартеида система, аьлар США вовзаш волча негритянски деятела священника Бенджамин Чейлиса. Цунна дола масал да хоржамий кампанена юкъе дакъа лаца бокъо яккхара тIехьа неграша къовсам лоаттабу арена а хинна дIаэтта йолча Тессине Штата Фейетт округе хинна событеш.

60-ча шерашка цу округе бахача неграша тIагIертта къовсам лоаттабеш шоай исторе чухь эггара хьалха яьккхар кхадж тассара юкъе дакъа лоацаш хила дIаязбара бокъо. Бакъда, Фейетт округе бахача 9 эзар хулача негрех 1200 саг потенциальни харжархой хулаш дIа маязвеллинге а, моттигерча расисташа кхерам тIа а оттабир царна, низ а бир. Iаьржа цIока дарех цхьа саг а хоржача гIулакхa оттийтанзар цар. 700 юртбоахама болхлочунга кхаьчар балха тIара уж дIабоахаши бахачара уж дIабаха безаши бола хоам.

Цу къизача харцонна духьала негритянски фермера 300 акр хулача лаьтта 30 совгIа болча дезалаша палаташ техар, цу палатех «Кортамукъа юрт» аьнна цIи а тиллар. «Тхо чулоаттадаьд 95 шера, — йоах Iаьржабарий общинна деятелех волча С. Франклина а — Лаьттан даьй гIерт тхо кхадж тоссача юкъе ца дахийта. Духьала ца даьлча кхы фу дергда оаха?».

Кхадж тесса негрий бокъо хилара дош цу округе хIанзалца къоастадаьдац. ХIанз дош суде дIачуденнад. ХIаьта итташ бола нах, царца бераши къоанойи а, «Кортамукъача юрта» шийлача палаткашка сатоха дезаш ба.

СУРТА ТIА: иштта хьалашка баха безаш ба юртбоахама дезалаш.

Камера — пресс-ТАСС сурт.

Машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлеи бахьан

ХА ХЬЕЖАЦ

Вашингтонера шин хоам кхаьчар. Царех цхьанне тIа йоах: сенатерча демократически дукхагIбарий лидера пост январе хьалоацаргйолча сенатора Р. Берда аьнна шоай эггара хьалхарча аргIанара долча декхарех а лерхIаш жерда хержача конгрессе демократий кулгалхой хьожаргба ядерни герза лаьттан кIал тохкамаш дара доазув оттадарахи маьршача гIулакхашта лаьттан кIал ядерни энкхамаш дарахи долча советско-американски договорашта ратификаци ярга.

Кхычунга хьежжа ноябре США столице советски Iилманхой американски Iилма сотрудникашца вIашагIкхийтар сейсмически аппаратура оттаяра Невадеи Калифорнеи моттигаш къоастаяра.

Уж хоамаш дикага дог даха доагIаш я аьнна хетадала доагIа. Бакъда...

Ядерни герза лаьттан кIал тохкамаш дара доазув оттадарах долча СССР-ан США-неи юкъерча Договора а маьршача гIулакхашта лаьттан кIал ядерни энкхамаш дарах долча СССР-ан США-неи юкъерча Договора а доагI-доагIача 1974-чей 1976-чей шерашка кулгаш яздир. Бакъда уж юридически низ болаш хиланзар царна США-с ратификаци па ярах. Р. Берда дагадехача дикача хIаман хьакъехьа ала доагIа: «ВIалла ца деш дусачул цкъа дича бакъахьа да».

ШоллагIча хоама хьакъехьа дагадохийтача бакъахьа да укх шера аьхки американски Iилманхоша Семипалатински районе советски ядерни тохкама полигона юхе кхоъ сейсмограф оттаяь хилар. Из де йиш хилар

ШоллагIча хоама хьакъехьа дагадохийтача бакъахьа да укх шера аьхки американски Iилманхоша Семипалатински районе советски ядерни тохкама полигона юхе кхоъ сейсмограф оттаяь хилар. Из де йиш хиларах СССР Iилмай Академеи Iалама ресурсаш лораяра хьакъехьарча американски Советои барт барах, Советски правительствас дизза хьал а лаьцар. Советски Iилманхоех аьлча царга кхачанзар баьча бартагIа Неваде йолча ядерни полигона районе оттаяь хила езача сейсмически аппаратура балхага юкъарчал доаццаш хьажара йола разрешени. Цул совгIа, ховш дац иштта йола аппаратура оттаяра бурув теха скважина яккха американски правительствас мукъалургбий а. Советски оагIув гуччахьа цхьатарра бокъо йоацача хьал тIа ба Iалама ресурсаш лораяра Совета бехкагIа а доацаш, цхьана еш йола лоархIаме эксперимент лерттIа дIаяхьара новкъостал де ловш ВIашагIкхийтача Штатий правительство ца хилар бахьан долаш.

Ши хоам, ши факт, ши гIулакх. Факташи хоамаши дукхха а доаладе йиш хургъяр. Сихдаь герз хьадара доазув оттадареи герз дIадаккхарей — хIаьта ма дарра аьлча ядерни герза тохкамаш делга дизза а массане а соцадара даькъе эггара керттерчарех дола декхараш кхоачашдара гIулакхаш духьала шиъ мара дац.

ЦIенна де лерхIараш гучадоал дешашца а доацаш, гIулакхашца. Океана дехьара хадданза хьахозаш да США ерригa уйлаш массанена а бола машар оттабара тIаерзаь я яхаш. ХIаьта гой 1985 шера 30 апреле араьяккхар КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева Заявлени, цу тIа йоахар: «цхьан оагIорахьарча порядкагIа массе ядерни экхамаш соцаде решени яьй Советски Союзо укх шера 6 августе денз. Хиросима трагеде ди хиларах тарра дерригача дунен тIа белгалдоаккхача цу дийнахьа денз шийн ядерни экхамаш соцадара ВIашагIкхийттача Штатий правительство тIахьех оаха». 6 августе советски моратори дIайолаелар. ХIаьта 18 августе Неваде США лаьттаи кIалхара хьалхара ядерни экхам хилар, из тIеххьара а бацар. Ядерни кхерам дIабаккхара СССР-о хьадда даьча гIулакха США-с денна жоп иштта дар.

Дерригача дунен тIарча халкъаша советски машара инициатива чIоагIа хьаллацар дашха дезаш дац. Ядерни герз дIадаккхара фу деза хьадда хьахьокхаш бола хьокхам бар из. Дешашца боацаш, гIулакхаца.

ЦаI шоллагIчоа тIехьа экхамаш а деш, цаI шоллагIчоа тIехьа «аргумент» увттайора США-с шоай политика «кIийле» чIоагIъяра. Тохкамаш дIадахара тIахьожам оттабе безам бац СССР-а яхаш лерraш къорадерзадала дукха дувцар. Вашингтоне толашагIа лаьрхIар моттигашкарча инспекцешка кхаччалца а тIахьожама моллагIа а формаш оттае кийча хиларах советски кулгалхоша дувцар «хьа ца хазар». Семипалатински районе американски сейсмически аппаратура оттае Советски Союзо мукъабенначул тIехьагIа океанал дехьарча пропагандисташа керда «довод» хьайнр: ядерни энкхамаш эш хIанз йолаш йола ядерни средствац «доларра болча» тешама. Из аргумент а яцар цхьаккха критика лоалуш. Вашингтона логикас яхечоа, «тешаме» дий хьожаш хила ца доагIа «къаьстта» дола ядерни герз СССР-га долаш санна хетаргдолаш. Ядерни тохкамаш а ца деш ядерни гёрз «тешаме дий» хьажа йиш йолга Iилманхоша дукха ха хьалха дIахьекха доацаш санна. Мораторе идея ядерни герз ше дIадаккха тIаерзаь йоацаш санна!

Уж санна йола «аргументаш» ювца эхь хетац Вашингтона, Невадерча ядерни полигоне тохкамаш ду. Из хIама ду КIайча цIагIа юххера а авантюризмал хьаькъале уйла котъяргъя аьнна хеташ, СССР-о 1987 шера 1 январе кхаччалца диазлагIа цхьан оагIорахьара моратори кхайкаьча хана. Цу хана чухь из балийна йола «счет» 23 энкхамга кхоачаьяй цар. ХIаьта хIанзза 24-гIа энкхам баьб. ХIаьта 25-ча энкхамах къамаьл ше къаьстта хургда.

Ядерни герз дIадаккхарах йолча эггара керттерчарех советски оагIоно Рейкьявике гIоттаьяр ядерни тохкамех йола проблема яр, уж тохкамаш дергдоацаш цIендаь дIадахара барт бе переговораш йолае аьннадар СССР-о. Бакъда США бехкагIа Исланде столице цхьанна соглашенена кулгаш язде йиш хиланзар. Цул совгIа, лакхерча боараме вIашагIкхийттачул тIехьагIа КIай цIа гIийотар Рейкьявике дувцар вIаши кхетадарах карагIдаьнначун ерригача аспекташта ревизи е, шин мехка лакхерча кулгалхой переговорий итогаш керда юхаязъе.

Советски Союзо шийн оагIорахьара лерхI Рейкьявике вIашагIкхетаро ядерни герз дIадаккхара никъ лахара уйла СССР-и США-и дукха итташ шерашка хетар дIахьалхашка яьккха хила мегаш. Советско-американски переговорий дерригача исторе чухь Советски Союз вIашагIкхетача яхар герз кIезигдара, ядерни герз дIадаккхара конструктивнии эггара радикальнии предложенеш а йолаш. ВIашагIкхийттача Штаташа лаьцача позицена чIоагIа эгIазъяха ше яле а, СССР-о ше ма дарра къаьстта дIакхайкадир шийн предложенеш дIа ца йоахаш хилар. Уж хьахилара кIийле а дегIаахар а ма хиллара дусаш да. Шийн деша да а йолаш, Советски Союзо Вене США-га цIаькха а аьлар, этта хьал теркал а деш, хьем боаццаш, вай мехкаш ядерни экхамаш дизза совцадергдолча доахаргдола шин оагIорахьара йизза йола переговораш йолае вай.

Ховш да ВIашагIкхийттача Штаташа советски керда предложенеш тIа мишта ийцар — цар аргIанара ткъаь кхоалагIа 150 килотонн низ бола ядерни экхам бир. Из фуд хIаьта?

Цкъа-дале, гучогIа, хIанзарчоа американски администраци ядерни тохкамаш соцадарах цIенхашттара переговораш е лаьрхIа яц. ШозлагI-дале, тохкамаш дIахо а деш, США гIерт шийн цхьа къаьстта гIулакхаш де.

Къайлаза дац дукха ювца яккхача «стратегически оборонни инициатива» керттера компонент «Ядерни хIамах йиза» рентгеновски лазер хилар. Из тохаш дола космически герз «дIакхачийтара» хиланза даргдоацаш да ядерни тохкамаш. Вашингтоно тохкамаш ду стратегически тIагIертара потенциал эргаяьккха тоаяра а. Кхыга дешаца аьлча КIайча цIенна магац шийн кхоачашхургдоаца гIулакх — СССР-ал тIема хьакъехьа тIеххулга дита.

Советски Союз хьаддан бIубенен тIехьа а хиннай, йолаш а я моллагIа ядерни тохкамаш хьем боаццаши диззан дIадахара. Шу совгIа ха я советски ядерни полигонашка сатем латта. СССР машар безаш хилар чIоагIа зулаe доахаш США-с ду гIулакхаш советски нахаи доттагIал долча мехкий граждананштен новкъа долга кхета ца деш диса йиш яц. Советски мораторех хьакхета а ца туган, ядерни тохкамаш делга сих а деш, Вашингтоно хьахьувкх шийн арахьарча политика агрессивни никъ.

Советски Союзо цIаккха а эшайтаргъяц шийн обороноспособность, шийн союзникий кхерамзле. Иштта дале а, сабар а деш, дикача дагара уйла а йолаш, цо цIаькха а цIаькха а тIахьех США: «Совца, хIанз йиш йолча хана!» яхаш. Мораторех хьакхета хIанз а ха я, бакъда хьа ца кхеташ дIадахийта хIара ди — из адамашта хьалхашкара, шийн халкъа хьалхашкара зулам да. Дика уйла котхила еза. Ядерни герз дIадаккха деза.

Из кхетаду массане, царца американцаша а. ГIулакх цар лидерашка хьежаш да — шоай гражданашта хетачунга, дерригача дунен тIарча халкъашта хетачунга ладувгIийтеш цар. Ха хьежац.

С. ДЕНИСОВ.
(АПН).

Эскаре гIулакх деш ба вай мехкахой

СО ДОАЗУВ ЛОРАДЕШ ВА, НАНА!

ЦIеча Байракха Закавказски пограничнн округа Н-ски застава. Нийссача мугIарех латт Даьхенна хьалхашкара декхар шоаш кхоачашде кийча хиларах присяга яла кийчбенна къона бIухой. Дукха ха яц цар граждански барзкъаш тIемахочун гIирсаца хийца. Селхан кIаьнкаш бар уж, тахан къонахий ба. Сихденна детталу цар деган СССР Гимна низ бола аккордаш хьахозаш.

ТIема присяга яла къона бIухой кийча болга дIаоал командирага дежурни эпсара. Йоккхача плаца тIа гIар-тата дов. ЦIаьхха хьахоз команда:

— Байракха кIал нийсле! Байракх чуя! Нийсача боарамах етт фата, лаьгIо хьекхача михо шершаду Байракха моажа кIада.

Тахан Даьхенна дув буачарна юкъе ба вай республика викалаш С. Семягин, А. Семенов, О. Мешков, А. Катиров, П. Мудаев, дукха а кхыбараш.

Присяга енначул тIехьагIа митинг хул. Цига дакъа лоацаш ба тIема доакъон эпсараш, тIема ветеранаш, Грознера ена делегаци: къоначa бIухой да-ноаной, общественноста викалаш. Массане дегашка дувш СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода ВЛКСМ комитета секретара аьнна дешаш:

— Хьамсара новкъостий! ХIанз денз дIа мехка бIухой а хинна дIаоттаргда шо, пограничник яха сийлахьа цIи лелаергья оаш. Шоашта тIадилла декхар дизза кхоачашде хьажалаш, шоай даьйноаной, республика сий ма доаделаш. Оаха дош лу шоана хьинаре къахьега, мехка экономически оборонни низ чIоагIбе.

Политотдела начальника эпсара Л. Степаняна тхога дийцар:

— Шун мехкахой дукха хиннаб тха заставе. Бизза кIантий ба, царех дукхагIбараш тIема а политически а кийчон отличникаш ба.

Тхо долча хьатIаух дуккха а кагий нах. Вайнаьха меттала моаршал хетт цар, гIозбаьнна белаш дувц шоай эскарерча вахарах, доттагIалах. ХIаранега малав, мичахьара ва хетт оаха. Дегаш делаш ба сержант Умаев Адам, мугIарера бIухой Дударов Адам, Сатуев Мухьмад, Султыгов Руслан, Мерешков Заьлмаха, кхыбараш. Вай республика тайп-тайпарча городашкара, юрташкара ба уж. Гуш да цар ерриге дог-уйла, безам хьамсарча Нохч - ГIалгIайченца болга.

— ЗIамига волча хана денз уйла йолаш вар со пограничник хила, — яхаш дувц Ужахов Iамархана. — Сона хетар кхоачашхилар. Укхаза, мехка доазон йисте,

хIаране дикагIа кхетаду мел чIоагIа лоархIаме да машара политика чакхъяккхар. Ла магац империалистически паччахьалкхенашта вай социалистически вахар, къахьегама толамаш. Церагаш вIашагIхьекхаю цар кулгалхоша. Цхьабакъда, дика гу царна советски наха шоай Даьхе мел чIоагIа еза. Цудухьа лоархIабац вайгахьа бий оагабе.

Берригаш а баьхкар тхо накъадаха. ХIаравар эгтара безамегIен бочагIен дош лаха а из тхога хьаала а гIерт. Дег тIара доагIа дIайха салам-моаршал дайт цар шоай республикага, даьшка - ноаношка, новкъосташка, дукхабсзача мехкарашка.

СУРТАШ ТIА: 1. БIухой Р. Султыгов, М. Гациев, I. Ужахов, А. Дударов, 3. Мерешков. 2. Присяга луш ва Кагиров Асланбек.

В. ЕЛИЗАРОВА сурташ.

Керда книжка

ЛЕРМОНТОВИ НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕИ

М. Ю. Лермонтова поэзи езачарна, дикагIа цун вахара а кхоллама а оагIонаш йовза безам бараштa тешаме новкъост хинна дIаоттаргдолаш да Москверча «Профиздат» арахийца «Лермонтовски моттигашка гIолла» яха книжка. Из кийчдаьраша — музейни болхлоша, литературоведаша — вайна йовзийтаргья Лермонтовца ювзаенна, из лийнна моттигаш.

Сборник дешараш нийслургба дукха ха йоацаш Москвеи Краснодарски краеи хьайийллача Лермонтова цIеношка - музеяшка, Пензерча «Тарханы» яхача музее-заповеднике, ГуржегIа.

Книжка - путеводителе йоккха моттиг дIалоац Лермонтов хиннача Нохч - ГIалгIайчено. Книжка тIа дувц поэта Грозне яьккхача ханах, городерча Лермонтовски моттигашка хьажа хьех, поэта скульптурни бюст латтача Лермонтова цIерагIча сквере, 1840 шера Лермонтов хиннача ЦIеча фронтовикий (Михайловский цIерагIа хиннача) улица тIа дагIача № 14 йолча цIагIа дуг вай.

Шерра дувц цу тIа поэтаца ювзаеннача Нохч - ГIалгIайчен кхыча моттигех. Ханкальски чIожех, лоаман юрта Итум-Кхалех. ДIаяха ха юхадагайохийт, вай нийслу чIоагIа цIий Iомехкадеш, шинна оагIорахьара дукха нах боабеш 1840 шера 11 июле Валерике хиннача тIем тIа.

«Цо Iалаьмате чIоагIа лоархIар лоамарой кортамукъале езаш хилар, — язду книжка тIа, — цар майрал, киловзалаш йоацаш, цIена дош долаш уж хилар, Iалам дезаш а довзаш а, цунца чIоагIа гаргало йолаш уж хилар». Кавказе лаьттача тIемах къиза бакъдар а, цунах шийна хеташ дар а дика яздаьд цо ший «Валерик» яхача стихотворене тIа. Цу тIа цо йоах халкъашта юкъера цабезам дIабаккха безилгах, машаре даха тIахьех цо массадола халкъаш.

Москве арадаьннача книжкас вай дугаргда Нохч-ГIалгIайчен лоаман наькъий такилгашка гIолла, хойтаргда дика мел дар хестадеш хинна, тахан а тIехьа Советски Союза а доазол дехьарча а халкъий меттала йоахаш произведенеш араювлаш волча, шийх дика мел дар юхедита дIаваха из тамашие эрсий эпсар таханарча автономни республике виц ца веш, везаш а лоархIаш а волга.

Къаьстта ала безам ба из книжка Iалаьмате дика кийчдаь хиларах (художественни редактор С. Г. Михайлов). Хозача карточкаша, карташа дувц Iалаьмате хозача Нохч-ГIалгIайченах, Лермонтова-поэта дог урауттадаьча цун Iаламах. Поэта вахара, кхоллама никъ бовзийта ца Iеш, книжка дешараш хьоашалгIа гIоргба Нохч - ГIалгIайчен тайп - тайпарча моттигашка, довзаргда республика истори а таханара вахар а.

Георгий ХОБОТЬЕВ,
МГУ яьккхар.

Дешаща ца аьлча а...

Б. ГАНИЖЕВА сурт.

СПОРТА ХОАМАШ

СПАРТАКИАДА

Укх деношка «Локомотив» ДСО районни совето чакхъяьккхар физкультура производственни коллективашта юкъера спартакиада. Цига дакъа лоацаш вар 500 совгIа саг. Кхьнчарел дикагIа чакхъяьхар яхьаш грозненски локомотивни депо команда доакъашхоша. ШоллагIча моттиге ба Гудермесера машиннаькъахой.

Къаьст - къаьстача яхьашка белгалбаьлар электрик Н. Мелкумянц (шахматаш), машинист В. Емельянов (ГТО), грозненски локомотивни депо болхло Ю. Симон (ГТО).

БАСКЕТБОЛ

БIарчча кIира лаьттар баскетболах Нохч - ГIалгIайчен кубок яккхара хетаь маIача наха юкъера яхьаш. Уж хилар «Красный молот» завода спорта Двореце.

Хьалхара моттиг яккхара къовсабелар Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен хьехархой института командеи Грозненски мехкдаьтта института коллективи. Белгалдаккха деза, ловзара тIеххьара минута хьатIакхаччалца мала котваргва ца ховш яхь чIоагIа ира хиннилга. Котало яьккхар хургболча хьехархоша.

КхоалагIеи йиъалагIеи моттигаш бахьан къовсабелар «Труд» ДСО викалаши Грозненски мехкдаьтта техникума баскетболисташи. Из ловзар а гулбеннарий теркам тIаозаш чакхдаьлар. Толам баьккхар трудовцаша.

ДИКАГIБАРИЙ ЦIЕРАШ

Доккхий толамаш даьхад Нохч - ГIалгIайчен спортсменаша дIададахача шера. Царех дикагIволча 10 атлета цIераш яьхар республикански спорткомитета болхлоша.

ДикагIбарий список дIайолаю И. Арсамакова («Динамо»). Соахка цо езача атлетиках дунен чемпионата дото медали Европа чемпиона цIии яьккхай. Цул совгIа из ва СССР чемпион. Советски Союза Кубок а лелаю цо.

Шера лауреаташ хиннаб: А. Абаев (классически кIалтохар, «Динамо»), Р. Балаев (еза атлетика, Герзашцара Низаш), А. Вараев (ший лоIаме кIалтохар, Герзашцара Низаш), Б. Вараев (дзюдо, Герзашцара Низаш), С.-Х. Муртазалиев (ший лоIаме кIалтохар, «Трудовые резервы»), Р. Себиев (бокс, Герзашцара Низаш), М. Седаев (еза атлетика, «Динамо»), Р. Тарамов (бокс, «Динамо»).

ДикагIвола итт спортсмен белгалвоаккхаш кхыболча атлетий цIераш а яьхар. Уж ба У. Арсалиев (бокс, «Динамо»), М. Гетагажев (ший лоIаме кIалтохар, «Трудовые резервы»), Г. Ласько (футбол, «Труд»), В. Магомадов (бокс, «Динамо»), А. Товсултанов (еза атлетика, Герзашцара Низаш), Р. Умаров (ший лоIаме кIалтохар, «Трудовые резервы»).

ХЬЕХАРХОЙ ЯХЬАШ

Малгобекски районе хIара шера чакхъювл хьехархошта юкъера спартакиада. Яхьаш хилар № 4 йолча интерната зале. Хьалхара спорта тайпа — истола тIара теннис. Цига дакъа лаьцар №№ 4, 9, 18, 19, 20, 23 йолча школай коллективаша.

Толам баьккхар № 20 йолча школа спортсменаша Г. Чипурука, Р. Богатырева, Л. Укуровас.

БархIшарерча школашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар № 4 йолча интерната хьехархоша.

Спартакиада хIанз дIайолалуш мара яц. Кастта керда яхьаш хургья.

М. ЭРЗИЕВ.

А. БОКОВ — ЧЕМПИОН

Укх деношка Ленинграде чакхъяьлар ший лоIамеча кIалтохарах йола «Трудовые резервы» ДСО Центральни совета яхьаш.

Цига котало яьккхачарна юкъе ва вай мехкахо Боков Ахьмад. Из ше Малгобекски района № 19 йолча школа нийслагIча класса дешархо ва.

Шоай дозал 97 килограммага кхаччалца долча спортсменашта юкъе шоллагIа моттиг яьккхар грозненца Р. Хизриева.

Уж шиъ атлет кастта Калининграде хургйолча яхьашка дакъа лоацаш хургва.

КАСТТА СССР ЧЕМПИОНАТ

Тюмене чакхъьлар СССР чемпионате дакъа лаца бо-ь оо яккхар хетаь классически кIалтохарах хьалхара яхьаш. Шоай дозала категоргешка толам баьккхар вай мехкахоша М. Амаева, А. Абаева, А. Лимаева, Хь.-Б Мулаева.

Кастта Омске хургйолча СССР чемпионате дакъа лоацаргда цар.

А. ИЗМАИЛОВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

6 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «Iуйранара гимнастика».
7.10 — Мультфильм.
7.20 — Музыкальни антракт.
7.30 — «Ха».
8.05 — Мультипликационни фильм.
8.35 — ЦТ экрана тIа духхьашха. «Тегеран-43». Художественни фильм. 1-гIа сери.
9.50 — «Моаршал да хьога, музыка».
10.20, 16.00, 17.05, 19.35 — «Кердадараш».
16.15 — Татарски халкъа илле концерт.
16.30 — Т. Шевченко цIерагIча колхоза хьайбаш лелаерий бригадираца Л. Н. Пшеницкайца дешархой вIашагIкхетар.
17.15 — «Летние воспоминания о планете». Бераашта телевизионни художественни фильма премьера. 2-гIа сери.
18.25 — «Моя Лапландская птица». Финляндера музыкальни передача.
18.45 — «Проблемаш — лехамаш — решенеш».
19.45 — ЦТ экрана тIа духхьашха. «Тегеран-43». Художественни фильм. 1-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Кизга сцена». Театральни обозрени.
23.00 — «Тахан дунен тIа».
23.15 — «Са хала ди да». К. Готт юкъе а волаш музыкальни передача (ЧССР).

II ПРОГРАММА

8.15 — «Iуйранара гимнастика».
8.35 — «Эхо зимних праздников». Документальни фильма премьера.
8.45 — «Будильник».
9.15 — Илли оал Камчатски областа хоровой общества академически капеллас.
9.35 — Астрахански студе телевидене программа.
10.35 — Эрсий хореографически фольклора концерт.
11.35 — «СелаIадал лахкагIа». Бераашта телевизионни художественни фильм. 1-гIа сери.
12.45 — Французски мотт. Iомабу 1-гIа шу.
13.15 — «Эшаш бола нах». Телевизионни художественни фильм.
14.40 — Документальни фильмаш.
15.15 — «Кердадараш».
17.30 — «Тахан музыка йоацаш а мегаргда».
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера хьал» (нохчий меттала).
18.15 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.35 — Баскетбол. Р. Курача кубок. МаIанах. «Спартак» (Ленинград) — «Шибеника» (Югослави). Ленинградера трансляци. Кубок ярий кубок. МаIанах. ЦСКА — Хувентуд (Испани). ЦСКА универсальни спортивни залера трансляци (Переключка). Перерыв йолча хана (19.35) «Бийса дакъала хийла шун, бераш!».
20.30 — «Ритмически гимнастика».
21.40 — «Са улица». Телевизионни художественни фильм.
22.55 — «Кердадараш».

7 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «Iуйранара зарядка».
7.10 — Мультфильм.
7.20 — «Илли а оал халха а ювл къонал».
7.30 — «Ха».
8.05 — «Тегеран-43». Художественни фильм. 1, 2-гIа сереш.
10.30, 16.00, 17.15, 19.35 — «Кердадараш».
16.15 — «Массаза а малх хилба». 2-гIа Ерригсоюзни самодеятельни творчества фестиваль.
17.20 — «Томь: драма с открытым финалом». Документальни фильма премьера.
17.40 — «Кампучия: путь возрождения». Киноочерк.
17.55 — Госприемка: дикала тIехьара къовсам. Концертни студе Останкино СССР Госстандарта викалашца вIашагIкхетар.
19.05 — «Илли оал Ярослав Евдокимовс». Фильм-концерта премьера.
19.45 — ЦТ экрана тIа духхьашха. «Тегеран-43». Художественни фильм. 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Огонек» яха журнал долча хьоашагIа.
22.50 — «Тахан дунен тIа».
23.05 — «Дунен кагирхойн».

II ПРОГРАММА

8.15 — «Iуйранара гимнастика».
8.35 — «Монологи хмурого человека». Телевизионни документальни фильма премьера.
9.00 — «Говза кулгаш».
9.30 — Екаш я духовой инструментий оркестр.
9.50 — «Навьа школа».
10.20 — «Тамашийна басараш». Советски издархой фильмаш.
11.05 — Немций мотт. Iомабу 1-гIа шу.
11.35 — «СелаIадал лахкагIа». Бераашта телевизионни художественни фильма премьера. 2-гIа сери.
12.50 — Екаш я халкъа ашараш. Ереванера передача.
13.20 — «Са улица». Телевизионни художественни фильм.
14.35 — «Взгляд». Фотографхи фотографехи телевизионни документальни фильм.
15.05 — «Кердадараш».
16.20 — Школьни каникулаш йолча деношка. А. Усманов. «ХьагIара къайленаш». Республикански тенний театра спектакль.
17.05 — Мультфильм.
17.15 — «Ган бешара балхаш». Специалиста хьехамаш.
17.30 — Фильм-реклама.
17.35 — «Социалистически декхараш. Мишта кхоачашду уж?» (гIалгIай меттала).
18.05 — Киножурнал.
18.15 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.35 — «Горнист играет сбор». Телефильм.
18.55 — «Память родной земли». ДIахьор — профессор В. В. Виноградов.
19.15 — Баскетбольни обозрени.
20.00 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Мастерская природы и мы».
20.45 — «Хьай могаш хила безам бале». 2-гIа передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Особые обстоятельства». Телевизионни художественни фильма премьера, 1-гIа сери.
22.50 — «Свидание с Софиевкой». Телевизионни фильм.
23.10 — «Кердадараш».

8 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «Iуйранара зарядка».
7.10 — Мультфильм.
7.20 — Музыкальни антракт.
7.30 — «Ха».
8.05 — Мультипликационни фильмаш.
8.35 — «Тегеран-43». Художественни фильм. 2-гIа сери.
9.45 — «Дунен кагирхойн».
10.20, 16.00, 16.45, 19.20 — «Кердадараш».
16.15 — «Эрсий къамаьл».
16.55 — «Малявкин и компания». Бераашта телевизионни художественни фильма премьера. 1-гIа сери.
18.00 — «Мы желаем счастья вам». Телевизионни документальни фильм.
18.30 — «Подумаем вместе». «...Ялхайтта шу даьннен бонкхагIен» яхача передачана тIатохар.
19.30 — «Деша тIехьа — гIулакх».
20.00 — «Шоана, ветеранаш». Концерт.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Пушкина фьалгаш». Фильм-концерт кхоачашдер СССР халкъа артист О. Борисов.
22.35 — «Тахан дунен тIа».
22.50 — Фигурни катани. СССР чемпионат. Парни катани. ЛоIаме программа. Вильнюсера передача.

II ПРОГРАММА

8.15 — «Iуйранара гимнастика».
8.35 — «Большому кораблю». Телевизионни документальни фильм.
9.05 — «Повесть про Барнина-Кузнеца, про Хорошо, да Худо, про то, чего на свете не бывает...».
9.45 — «Особые обстоятельства». Художественни фильм. 1-гIа сери.
10.55 — Испански мотт.
11.25 — Львовски студе телевидене программа.
12.20 — «Пограничный пес Алый». Субтитраща художественни фильм.
13.25 — «Будущим годам на посмотренье». Телевизионни документальни фильм.
14.05 — «Кердадараш».
16.55 — «Республика экранаш тIа».
17.25 — «Миштад хьайбаш Iангара дахар». Рейд (нохчий меттала).
17.40 — Телевизионни фильм.
17.50 — «Халкъа творчество» (нохчий меттала).
18.20 — Киножурнал.
18.30 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.50 — Фильм-реклама.
18.55 — «ДIадахача шере фу дитад вайна?»
19.15 — «Волга, Волга». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Особые обстоятельства». Телевизионни художественни фильма премьера. 2-гIа сери.
22.50 — «Кердадараш».

9 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «Iуйранара зарядка».
7.10 — Мультфильм.
7.20 — «Халкъа ашараш».
7.30 — «Ха».
8.05 — «Из игрушка иц шоана». Телевизионни документальни фильма премьера.
10.00, 16.00, 17.30, 19.40 — «Кердадараш».
16.15 — «Кобзари» яхача фольклорни ансамбла концерт.
16.25 — «Малявкин и компания». Бераашта художественни фильм. 2-гIа сери.
17.40 — Автограф. Дешархошта литературни викторина.
18.55 — «Iилмен вахари».
19.50 — «И оглянулся путник...». Телевизионни художественни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Моаршал да хьога, бал». РСФСР халкъа артистица Э. Пьехайца вIашагIкхетар.
22.10 — «Тахан дунен тIа».
22.25 — Фигурни катани. СССР чемпионат. МаIанах. ЛоIаме программа. Вильнюсера передача.
23.25 — «Фантазе цIей». «Мода театр». «Нина Ричи» яха французски фирма.

II ПРОГРАММА

8.15 — «Iуйранара гимнастика».
8.35 — «Лаисни иллеш». Фильм-концерт.
9.00 — «Федор Панферов». Телевизионни документальни фильма премьера.
9.20 — «Особые обстоятельства». Художественни фильм. 2-гIа сери.
10.30 — Евгений Шварци цун иллеши.
11.30 — «На графских развалинах». Художественни фильм.
12.40 — Английски мотт. Iомабу 1-гIа шу.
13.10 — «Цхьана уйла ергьа вай». «...Ялхайтта шу даьннен бонкхагIен» яхача передачана тIатохар.
14.00 — Къаьнара французски музыка концерт.
14.20 — Исторе оагIонаш. «9 январь».
15.05 — «Кердадараш».
17.30 — «Техника — кийчон мугIаре» (гIалгIай меттала).
17.45 — Фильм-реклама.
17.50 — «Атеистически темаех» (нохчий меттала).
18.00 — «Пандарчий». Къаьнара эрсий музыкальни инструментах.
18.20 — «Литературни вIаьраска».
18.50 — Киножурнал.
19.00 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.20 — Телефильм.
19.30 — «Спортивни вахар».
20.00 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Экологически дневник. «Возвращение в заповедник».
20.45 — «Хьай могаш хила безам бале». 3-гIа передача. «ЦIанкха а тIехьа дац».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Дьявольское оружие». Художественни фильм (НРБ).
23.00 — «Кердадараш».

10 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «Iуйранара гимнастика».
7.10 — Мультфильм.
7.20 — Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — Мультипликационни фильмаш.
8.35 — «Саги Iалами». Документальни фильмаш.
9.05 — «ХIана, сендухьа». Бераашта йола передача.
9.35 — Советски илле концерт.
10.00 — Кремлевски Дворецера цIей.
10.45 — «Халкъа ашараш».
11.00 — «Дай-новой ди шоатта».
12.30 — «Дошо цаца» яха берий ансамбль а халхаювлаш.
13.00 — «Архангельский мужик». Телевизионни документальни фильм.
14.00 — ДоттагIало. Телевизионни журнал.
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Массанена а хIарана а».
15.20 — Сийлахьча Октября юбилейга. «Историен доврдгоада мугIараш». «Коммунист». Художественни фильм.
17.25 — «Гущдар — теша хала дар».
18.25 — Мультипликационни фильм.
18.35 — «Эдуард Асадов». Телевизионни документальни фильма премьера.
19.25 — «Кердадараш».
19.30 — Г. Веревки цIерагIча Паччахьалкхен академически Украински халкъа хора концерт.
20.05 — «Объявлено убийство». Телевизионни кхо сери йолча художественни фильма премьера. (Англи). 1-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Шоаттден сайрийна». «Ше дех Николай Озеровс».
23.40 — Фигурни катани. СССР чемпионат. ЛоIаме хахар. Вильнюсера передача.
00.55 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.15 — Iуйранара гимнастика.
8.35 — ДIалехх РСФСР заслуженни артиста В. Семеновс (балн).
9.05 — «Ритмически гимнастика».
9.35 — «Звездопад». Субтитраща художественни фильм.
11.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни передача.
11.30 — «Спокойствие отменяется». Художественни фильм.
12.45 — Дунен художественни культура. М. Горький драматурги «Мещане».
13.35 — Приключенчески фильма экран. «Вождь — Белое перо». Художественни фильм (ГДР, МНР).
14.55 — «Шоана дола вIашагIкхетараш». Киевера эстрадни передача.
15.25 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
15.35 — Телехьакархой дехарца концерт (гIалгIай меттала).
16.05 — Фестивалаш... конкурсаш... концерташ...
17.20 — Кинопанорама.
19.05 — «Музыкальни мозаика».
19.35 — «ГIишлошъяри архитектуреи». Киножурнал.
19.45 — «Хьай могаш хила безам бале». 4-гIа передача. «Дезали спорти».
20.00 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаIанах. «Спартак» (Ленинград) — ЦСКА.
21.00 — «Ха».
21.40 — Экрана тIа — кинокомеди. «Мехкарий».
23.15 — «Кердадараш».

11 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «Зарядка е дIаотта».
7.10 — Мультфильм.
7.20 — «Музыкальни антракт».
7.30 — «Ха».
8.05 — Мультипликационни фильмаш.
8.30 — «Ритмически гимнастика».
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни передача.
11.30 — «Никъ берий клубе».
12.30 — «Музыкальни киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — СССР Госфильмофонда собранешкара. «Марионетки». Художественни фильм.
16.40 — Мультфильм.
17.00 — «Албанех дувцар».
17.30 — «Вай цIа». Телевизионни журнал.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Кердача шера ашараш».
19.10 — «Объявлено убийство». Кхо сери йолча художественни фильма премьера. 2, 3-гIа сереш.
21.00 — «Ха».
21.40 — Фигурни катани. СССР чемпионат. Хьокхара программа. Вильнюсера передача. Ийстедаьлча (23.10) — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.15 — «Зарядка е дIаотта».
8.35 — «Бералцара ма къасталаш». Телевизионни документальни фильм.
9.15 — «Навьа школа».
9.45 — М. Ермолаев. Альта оркестрашара концерт.
10.20 — «Эрсий къамаьл».
10.50 — «Мещерская сторона». Документальни фильм.
11.15 — «Саг воза».
11.30 — «Болама кхерамзле».
11.35 — «Отпуск за свой счет». Телевизионни художественни фильм. 1, 2-гIа сереш.
13.45 — «Снежная королева». Мультипликационни фильм.
14.50 — «Мишта хьакхоля музыка». Д. В. Кабалевски дувц.
16.05 — «Тха корреспондента дувц».
16.35 — «Революцен кхалла». Художественни фильм. 9-гIа фильм. «ТIеххьара вIашагIкхетар».
18.00 — Дунен музыкальни культура ганзера. С. В. Рахманинов. Романсаш.
18.45 — «Хьай могаш хила безам бале». 5-гIа передача.
19.00 — Фигурни катани. СССР чемпионат. Кхалнах. ЛоIаме программа. Вильнюсера передача.
20.00 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Дунен кагирхойн».
20.50 — «Город в кольце». Телевизионни документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — И. С. Тургенев. «Провинциалка». Телевизионни спектакль.

РАДИО

6 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.36 — 9.00 — Нохч-ГIалгIайчен ашараш.
9.15 — «Яхье ювлача коллективий перекличка» (нохчий меттала).
9.30 — 10.00 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — КПСС XXVII съезда решенеш — вахаре! «Парткоми эргалонаши».
16.16 — 17.00 — «Юртбоахаме хьалха латтараштa». Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — «Массайола резерваш балха тIа».

УКВ

17.00 — Концерт.
17.50 — Илли оал Кагерманов ИбраьхIима.
18.09 — Димаев СаIида иллеш.

7 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.36 — 9.00 — Моттигерча авторий иллеш.
11.15 — «Халкъа тIахьожам — балха тIа» (гIалгIай меттала).
11.30 — 12.00 — «Хьона, Даьхе, салтечун дог» (нохчий меттала).
15.15 — 15.45 — Советски музыкальни культура ганзера. Г. Свиридов. «Патетическая оратория».
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Дунен халкъашта юкъера хьал (гIалгIай меттала).
16.15 — Спортивни Нохч-ГIалгIайче.
16.35 — 17.00 — «Дискуссионни клуб «ДоттагIа».
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — «Техника — кийчон мугIаре» (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — «Къаьнара романси эрсий поэзи». Музыкально-поэтически композици.
17.30 — Хьамсарча мехках дола иллеш.
18.30 — ДIалокх Паскаев Рамзана.

8 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — 9.00 — «Хьаоттар». Актера И. Бекова творчески портрет.
11.15 — Къамаьл ду районни радиос. Советски районера передача (нохчий меттала)
11.30 — «Госприемка: гIулакхаши йоакхоши» (нохчий меттала).
11.45 — 12.00 — «ТIахьожаме — товарий дикал». Радиорейд.
15.15 — 15.30 — «Патриот» (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «ДоттагIий оазаш».
17.31 — Сайрийнара ашараш.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 19.00 — «УнахцIено». Радиожурнал (гIалгIай меттала).

УКВ

17.00 — «Вальсий мехка». Концерт.
17.43 — Моттигерча авторий лирически иллеш.
18.22 — Илли оал Дудаев Зелимхана.

9 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.36 — «Дикал — предприяте кизга» (гIалгIай меттала).
8.45 — 9.00 — «Вай доттагIа Iалам» (нохчий меттала).
11.15 — 12.00 — «Оперца вIашагIкхетар» яхача циклацара передача.
15.15 — 15.30 — «ЦIийенна сайре». А. Бокова романа юкъера дакъа.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Пятилетка, шоллагIа шу». Беседа (гIалгIай меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — «Юртара вахар».
18.40 — 19.00 — «Вахара хьисап — советски» (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — Сергей Рахманинова иллеш.
17.43 — Инструментальни музыка.
18.05 — Сакъердаме дувцараш.
18.22 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт.

10 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — 18.45 — «Iа ферме». Рейд (нохчий меттала).
10.15 — «Вахаро харцду» (гIалгIай меттала).
10.35 — 10.40 — Реклама.
11.00 — «Къонал».
11.30 — 12.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.
12.40 — «Сатирически микрофон» (нохчий меттала).
13.00 — 13.15 — «Мукъа ха мишта дIахьу вай». Беседа. (нохчий меттала).
15.15 — «Илли уллув да». Юртбоахама къахьегамхошта музыкальни программа.
16.15 — 17.00 — «Кавказа Iуйренаш». Радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

УКВ

17.00 — Богословске иллеш.
18.00 — «Сакъердамеча талгIе тIа». Литературно-музыкальни композици.
18.19 — «Къона оазаш». Концерт.

11 ЯНВАРЬ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Хоамаш.
8.25 — 9.00 — «Шоана дукхаеза ашараш».
11.20 — 12.00 — КIиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Вай лоалахой болча». Къулбаседа-ХIирийченера передача.
16.00 — «Школьни глобус».
16.30 — 17.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна». Концерт.

УКВ

17.00 — «Жеро эш». Радиоспектакль.
17.55 — Нохч-ГIалгIай халхара ашараш.
18.17 — Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт.
18.53 — Нохч-ГIалгIай темех йола фантази.

Хаоттам

Тахан республике гIоллен Грознеи морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо лоа а делхаш, къулбаседа-малхбузехьара секунде 3 — 8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике —4, +1, Грозне —2 —4 градус йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лоа а делхаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 5 — 10, дийнахьа 0 — 5 градус шелал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-60; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-8-, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-60, 2-47-84; культуры — 2-64;75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00005. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 15.